БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

ХАМИСГЮН
26
АПРЕЛЬ
1990
№ 50 (10536)

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ЦК-сыны ПОЛИТБЮРОСУНДА

КПСС-ни ЦК-сыны членлери ва партия комитетлери булан консультациялар оьтгерилген сонг КПСС-ни Центральный Комитетини партияны XXVIII съездине гьазирлик гёрюв комиссиясы къурулгъан.

Партияны центральный сайлав органларыны айры-айры членлери, КПСС-ден СССР-ни айры-айры халкъ депутатлары, союз республикаланы Компартияларыны ЦК-ларыны биринчи секретарлары, шолай да партияны бир-бир крайкомларыны, обкомларыны биринчи секретарлары комиссияны составына гирген. Партияны шагьар комитетлерини, район комитетлерини, башлапгъы партия къурумланы секретарларыны уллу группасы, алимлер-обществоведлер комиссияны членлери бола.

КПСС-ни XXVIII съездини делегатларын ону ишине къуршавну гьисабына комиссияны составы генглешежек деп гёз алгъа тутулгъан.

Директорну баянлыгъы

Загъматчыны гъайы этиле

«Къаягент» совхоз юрт хозяйство ва гьайванчылыкъ продукталар болдурувда, хозяйствону экономикасын беклешдиривде, шоланы кюрчюсюнде загъматчыланы социальный ва яшавлукъ масъалаларын чечивде, юртну культурасын болдурувда йыл сайын яхшы натижалагъа етише. О Къаягент районну алдынлы хозяйстволарыны бириси. Бизин мухбирибиз А. Минчигишев, совхозну директору, халкъ депутатланы район Советини председатели Илмутдин Гьамзаев булан ёлугъуп, уьстюнлюклени кюрчюсюню, гележекге гёз алгъа тутулгъан яхшы хыялланы, муратгъа етишме четимлик этеген масъалаланы гьакъында баянлыкъ алгъан.

— Бизин совхоз юзюм болдурувгъа ва ону ишлетивге специализациялаша. Биз къуллукъ этеген юзюмлюклени майданы 1 минг гектар бар. Шоланы 350 гектары яш юзюмлюклер. Ондан къайры да, 750 баш къара туваргъа, шоланы 218-и сыйырлар, 1350 баш къойгъа да къуллукъ этебиз. 30 — 35 гектар ерде овощлар оьсдюребиз. Совхоз уллу, ишчилери де кёп. Шолай болгъан сонг, ону аварасы да аз болмайгъаны белгили. Шо саялы биз хозяйствону экономикасын беклешдиривню масъалаларын загъматчы адамны социальный-яшавлукъ масъалалары булан тыгъыс байлавлукъда чечменни гьайын этебиз. Адамны гьайын этмек учун буса экономика база, мая герек. Олар да оьзлюгюнден болмай. Шону учун хозяйствону ишлени юрютювню янгы, асувлу къайдаларын къоллама, шоланы производствогъа тартынмай гийирме тюше. Алдагъы йылларда бизни хозяйствода шо муратда бир къадар ишлер этиле. Мекенлешдирип айтсам, биз хозрасчётгъа гёчюп ишлейгенин бу уьчюнчю йыл. 1988-нчи йылдан тутуп загъматгъа гьакъ тёлев валовый гелимге гёре оьтериле. Савлай хозяйство хозрасчётну уьчюнчю моделинде, яни ижара къайдада ишлей. Ижара коллективлер Чартаевни къайдасында загъмат тёге. 1989-нчу йылда буса производство кооперативлер къургъанбыз. Шолай кооператив-

Масала, айда 20 гюн ишге чыгъагъан ананы яшына берилеген гьакъны 80 процентин совхоз тёлей, 15 гюн чыкъгъанланы буса 50 процентин тёлей. Сонг да, совхозну ишчилерине 80 — 100 тонна сют сатабыз.

Совхозну гьисабына юртну социальный, культура масъалаларыны чечиливюню гьакъында айтсам, 1989-нчу йыл, 1 миллион 700 минг манат харж этилип, 1176 яшгъа ери булангъы янгы школа къурулду. Юрт аслу гьалда табии газ булан таъмин этилген, 50 адамгъа ери булангъы столовый пайдаландырывгъа берилди. Юртлуланы ичеген сув булан таъмин этивню масъаласы четим. Айрокъда янгы планлардагъы гьал къолайсыз. Шону учун бу йыл, 500 минг манат харж этип, 8,6 километр мезгилге сув быргъылар тартып битме герекбиз. 1 минг точкагъа АТС къурмакъ гёз алгъа тутулгъан. Шо ишни, бу йыл башлап, эки йылдан тамамлама хыялыбыз бар. Юртну орамларына асфальт тутмакъ учун 1 миллион 148 минг манатгъа этилежек ишлени проект документлери онгарылгъан. Шо иш уьч-дёрт йылны ичинде тамамланма герек. Бу йыл асфальт тутув ишлеге 70 минг манатны пайдаландыражакъбыз.

Гёрюнюп турагъаны йимик, юртну социальный масъалаларын чечмек, ишчилени яшавлукъ талапларын кютмек учун экономика кюрчю, харж герек. Шону

сакъланагъан къызыл жынслы сыйырланыкинден артыкъ. Масала, къызыл сыйырлар 2200 килограм сют бере буса, ала сыйырлар 2800 — 3000 килограм бере. Шо саялы оланы санавун артдыражакъбыз. Эгер гьали биз орта гьисапда гьар сыйырдан йылда 2780 килограм сют сава бусакъ, ювукъ йылларда шо санавну 3500 — 4000 килограмгъа етишдирме хыялыбыз бар. Сыйырланы продукталылыгъын артдырывда емни масъаласын тюзевлю чечивню агьамияты уллу. Бизде шо масъала ёрукълу кюйде чечиле. Айтагъаным, биз пачалыкъдан ем сатып алмай оьз гючлерибиз булан, оьз имканлыкъларыбыз булан оьзюбюзню таъмин этегеник эки йыл бола.

Дагъы да айтсам, юзюмню ишлетеген бизин чагъыр заводубуз совхозну экономикасына яхшы къошум эте. Амма гьалиге ерли терс чечилген бир тюрлю масъалаланы ёрукъгъа салсакъ, завод береген пайданы эки къабат артдырма болажакъбыз. Мекенлешдирип айтайым. Масала, бизин завод онгаргъан гьазир продукцияны башгъа ерлеге йиберебиз. Олар буса, бизин продукцияны шишалагъа тёгюп онгарып сатып, хайыр ала. Шо хайырны башгъалагъа къоймай оьзюбюз алма сюебиз. Демек, заводдан шишалагъа тёгюлюп беретилген чагъыр чыгъарма къастыбыз бар. Эгер гьали биз чагъырны декалитрисин 7 — 8 манатдан йибере бусакъ, оьзюбюз гьазир продукция чыгъарма башлагъанда, гелим эки къабат артажакъ. Шо да бизин экономикабызгъа мугькам къошум болажакъ.

Тек шо масъалалар булан янаша бизин экономикабызны беклешдиривге четим этеген ич ва тыш себеплер де бар. Ич себеплени гьа-

Хасавюртда мебеллер этеген фабрикни коллективини арасында алдынлы адамлар аз тюгюл. Шонда яшавлукъ уьйлер учун прихожийлер къурашдырагъан бёлюкде Тамара Хазирова станочница болуп загъмат тёгегенли беш йыл бола. Шо вакътини ичинде ону бажарывлулугъу хыйлы артгъан, оьзю де мундагъы башгъа касбуланы хыйлыларын да уьйренген. Ишни де бажарагъан, касбусун да яхшы билеген шо алдынлы ишчи оьзюню сменалыкъ тапшурувларын 30 процентге артыкъ толтуруп юрюй. Къолундан чыгъагъан деталланы сан янын яхшы эте, материал-техника ресурсланы асувлу кюйде пайдаландыра.

СУРАТДА: Тамара ХАЗИРОВА.

М. АГЪАМАГЬАММАТОВ чыгъаргъан сурат.

Чабан айланышны сюймей

Газетлерде заман-заманда юрт хозяйство тармакъгъа байлавлу чыгъагъан макъалалагъа тергев береген кююм бола. Билмеймен, башгъалар эс этгенми экен, тек «Гьайванчылыкъ — жаваплы тармакъ», «Тюшюм къайтарывну жаваплы вакътиси» яда шолагъа ошашлы оьзге къычырыкълы башланы гёрсем, гёнгюм бузула. Юрт загъматчылар учун йылны жаваплы ва жавапсыз вакътиси боламы? Мен ойлашгъан кюйде, заводлагъы, фабриклердеги ишчилеге йимик, сабанчылагъа да, къыш болсун, яз болсун, башгъа тюгюл, йыл бою, тер тёгюп, белсенип чалышма тюше.

Буссагьат совхозда юрюлюп турагъан ишлени гьакъында айтсам, биз, люцернаны чачып битип, шо ерлени сугъарыв булан доланабыз. Ондан къайры да, 400 гектар ердеги гюзлюклени минерал ва ерли

лери бизин учун лап да жаваплы вакъти деп айтмаса да, ишлер къыстав экени кимге англашылмай? Тюз, бугюнлерде авлакъларда кёбюсю юрт хозяйство оьсюмлюклени тюшюмюне кюрчю салына. Тек кюрчю болгъан булан бизин бары да авараларыбыз битип къала буса не бар эди? Кюрчю салынгъынча да тийишли гьазирлик гёрме тюше чи. Авлакъланы азыкъландырмагъа, сюрмеге, тегишлемеге, сугъармагъа, техниканы ярашдырмагъа ва оьзге тюрлю ишлени оьтгерме тарыкъ бола. Шолардан къайсы буса да бириси йырылса, ондан сонг гелеген ишлер де нечакъы айлансанг да тюзелмежек. Айтагъаным, бизге, юртлулагъа, топуракъ, оьзюбюзге артыкъ гюч этмей, чабан, алгъасамай айланма чола бермей.

Тюзю, бугюнлерде бизге чакъ да чатакъ салып юрюй.

план-график булан гёз алгъа тутулгъан ишлерибизни гьалиге йырмай юрютебиз.

Люцернаны заманында чачып битдик. Хоншудагъы хозяйстволарда люцернаны гьали де 400 — 500 гектардан кем болмагъан кюйде чача. Бизде буса бу йыл люцерна чачылгъан майданларыбыз уьч — дёрт керен аз. Айтагъаным, гьали гьар хозяйство оьрден гелеген буйрукълагъа къарамай, не ерде, не зат ва нечакъы оьсдюрме тарыкъ экенин оьзлер токъташдырагъан болгъан, сонг бу йыл 100 гектар ерде люцерна чачсакъ, шо бизге таманлыкъ этер деп ойлашдыкъ. Чачывну къысгъа болжалны ичинде тамамладыкъ.

Бугюнлерде механизаторлар гюзлюклени азыкъландырыв булан машгъул. Шо ишлерде де къурумлулукъ, гьаракат гьис этиле. Неге тюгюл, топуракъ яланхаялыкъны сюй-

ДАССР-ни ХАЛКЪ ДЕПУТАТЛАРЫНЫ I СЪЕЗДИНИ ГЬАКЪЫНДА

информация билдирив

Апрелни 24-нде эртен сагъат 10-нда Магьачкъалада Советлени Уьюнде ДАССР-ни халкъ депутатларыны Съездини ишин башлады.

ДАССР-ни Конституциясына гёре Съездни ДАССР-ни халкъ депутатларын сайлавлагъа байлавлу Центральный сайлав комиссияны председатели А. Ж. Умалатов ачды. Сонг Съездни президиуму сайланды.

Съездни биринчи жыйынына А. Ж. Умалатов председателлик этди.

Пикру алышдырывлардан сонг Съездни гюнлюк низамы ва ишини ёругъу бегетилди.

Съездни къаравуна тёбендеги масъалалар бериле:

Съездни мандат комиссиясын сайлавлар.

ДАССР-ни Оьр Советини Председателин сайлав.

ДАССР-ни Оьр Советини Председателини биринчи заместителин сайлав.

ДАССР-ни Оьр Советини Председателини заместителин сайлав.

Дагъыстан АССР-ни Министрлер Советини гележекдеги чалышывуну программасы.

ДАССР-ни Министрлер Советини Председателин бегетив.

ДАССР-ни Баш пачалыкъ арбитрин бегетив.

ДАССР-ни Конституция тергевюню комитетин сайлавлар.

«ДАССР-ни Конституция тергевюне байлавлу» ДАССР-ни Законуну проектини гьакъында.

ДАССР-ни Оьр Советине тапшурувланы гьакъында.

Гьар тюрлю масъалалар.

Сонг депутатлар ДАССР-ни халкъ депутатларыны Съездини ишини заманлыкъ низамын арагъа салып ойлашды ва къабул этди.

Съездде ДАССР-ни халкъ депутатларыны ихтиярларын тергемек учун мандат комиссия сайланды.

Депутатлар мандат комиссияны докладына тынглады. Съезд ДАССР-ни бары да сайлангъан халкъ депутатларыны ихтиярлыгъын къабул гёреген къарар къабул этди.

Съезд оьзюню ишчи органы этип секретариат къурду, шолай да ватандашлардан халкъ депутатланы Съездини атына гелеген таклифлеге, арзалагъа ва арзлагъа оьз заманында къарамакъны гёз алгъа тутагъан къарар къабул этди.

Сонг Съезд гюнлюк низамны гезикли масъаласы — ДАССР-ни Оьр Советини Председателин сайлавлагъа гиришди.

Депутатланы таклифлерин арагъа салып ойлашгъан сонг, яшыртгъын тавуш учунгъу бюллетенге ДАССР-ни халкъ депутаты М. М. Магьамматовну кандидатурасы язылды.

Яшыртгъын тавушну натижаларына гёре, ДАССР-ни Оьр Советини Председатели этилип М. М. Магьамматов сайланды.

Сонг Съездни жыйынын ДАССР-ни Оьр Советини Председатели М. М. Магьамматов юрютдю.

Съезд ДАССР-ни Оьр Советини Председателини биринчи заместители этип Б. Гь. Агьматовну, ДАССР-ни Оьр Советини Председателини заместители этип Ш. М.

[illegible] загъматчы адамны социальный-яшавлукъ масъалалары булан тыгъыс байлавлукъда чечмекни гьайын этебиз. Адамны гьайын этмек учун буса экономика база, мая герек. Олар да оьзлюгюнден болмай. Шону учун хозяйство ишлени юрютювню янгы, асувлу къайдаларын къоллама, шоланы производствогъа тартынмай гийирме тю-[illegible] йылларда бизин хозяйствода шо муратда бир къадар ишлер этиле. Мекенлешдирип айтсам, биз хозрасчётгъа гёчюп ишлейгеник бу уьчюнчю йыл. 1988-нчи йылдан тутуп загьматгъа гьакъ тёлев валовый гелимге гёре оьтгериле. Савлай хозяйство хозрасчётну уьчюнчю моделинде, яни ижара къайдада ишлей. Ижара коллективлер Чартаевни къайдасында загьмат тёге. 1989-нчу йылда буса производство кооперативлер къургъанбыз. Шолай кооперативлер оьсюмлюкчюлюк-овощчулукъ тармакъда бар, ремонт-механика устаханаланы ишин къуршайгъан механизаторланы кооперативи, чагъыр заводда юзюмню ишлетивуюлени кооперативи, юрт хозяйство продукталаны заготовка этеген ва ерлеге йибереген кооператив. Бу кооператив, ижарачылардан еринде малын алып, тийишли ерлеге йибере. Гьайванчылыкъ тармакъда иш гёреген кооператив де бар. Сонг да, бизин загьмат экономиканы Бютюнсоюз Москва илму-ахтарыв институту булан да байлавлугъубуз бар.

Ижара, кооператив къайдаланы къоллав, илму-ахтарыв институтну насигьатларын пайдаландырыв бизге не берди? Эгер 1987-нчи йыл хозрасчётгъа гёчгюнче хозяйство 357 минг манат гелим алгъан эди буса, хозрасчетну шартларында ишлеме башлагъан 1988-нчи йылны биз 1 миллион 200 минг манатны къадарында, 1989-нчу йыл 2 миллион 153 минг манатны къадарында таза хайыр алып тамамладыкъ. Хайыр алывдан районда биринчи ердебиз. Хозрасчётну пайдасы шоссагьат гьис этилди. Бу къайда ишчилерде топуракъгъа еси экенине инамлыкъ тувдура. Хозяйствону членлери гертиден де оьзлер ес экенин гьис этсин учун совхозну ёлбашчылары алынгъан гелимни оланы социальный ва яшавлукъ гьалын яхшылашдырывгъа пайдаландыра. Масала, биз аз пенсия алагъанлагъа, эрлери давда къалгъанлагъа, адамы ёкъ къартлагъа, тувма сакъатлагъа совхозну гьисабына пенсияларын артдырдыкъ. Шолайлар юртда 54 бар. Демек, пенсияларын 100 манатгъа ерли гётердик. Олагъа йылда 26 минг манат гете. Сонг да, пенсионерлер ягъагъан электрик гючге чыгъагъан харжны, автотранспорт яда трактор къуллукъларына тёленеген акъчаны ярты багьасын бере. Гьайванларын ем булан таъмин этебиз. Сакълама сюегенлеге пачалыкъ багьасында бузавлар, хонажинлер, уьй жанлар сатабыз. Сонг да, яшларын совхозну яслибавуна берегенлеге де енгилликлер токъташдыргъанбыз.

[illegible] ландырывгъа берилди. Юртлуланы ичеген сув булан таъмин этивню масъаласы четим. Айрокъда янгы планлардагъы гьал къолайсыз. Шону учун бу йыл 500 минг манат харж этип, 8,6 километр мезгилге сув быргъылар тартып битме герекбиз. 1 минг точкагъа АТС къурмакъ гёз алгъа тутулгъан. Шо ишни, бу йыл башлап, эки йылдан [illegible] хыялыбыз бар. Юртну орамларына асфальт тутмакъ учун 1 миллион 148 минг манатгъа этилежек ишлени проект документлери онгарылгъан. Шо иш уьч-дёрт йылны ичинде тамамланма герек. Бу йыл асфальт тутув ишлеге 70 минг манатны пайдаландыражакъбыз.

Гёрюнюп турагъаны йимик, юртну социальный масъалаларын чечмек, ишчилени яшавлукъ талапларын кютмек учун экономика кюрчю, харж герек. Шону учун бизин алдыбызда жаваплы борчлар токътагъан. Артдагъы етти-сегиз йылны ичинде бизин совхоз гьар йыл орта гьисапда 5500 тонна юзюм болдура. Ювукъ йылларда шо санавну 7 — 8 минг тоннагъа етишдирме къастыбыз бар. Шо муратгъа не ёлда етишме бола? Къысгъартып жавап берсем, ижара къайданы генг кюйде къоллавну натижасында. Биз ижараны тюрлю-тюрлю къайдаларын къоллайбыз. Масала, бизде айры-айры адамланы ижарасы, агьлю, группа ва бригада ижаралар бар.

Бизин совхозну шартларында юзюм болдурувда сув аслу ер тута. Неге тюгюл, юзюмлюклерибиз къургъакъ ерлерде оьсдюрюле. Шогъар гёре, сувну масъаласын чечмекни биринчи ерге салабыз. Республика къурумлар шо масъаланы чечип битмейгени уьч йыл болагъанны гьисапгъа алып, биз оьз гючюбюз булан «Къоличи» участкада 90 километр мезгилде водовод этме ва шо участкагъа етишген КОР татавулдан сувну насос булан соруп алма проектлер этилип тура. Сонг да, Къыбла Дагъыстандан Самур оьзенни сувундан Мирзасув татавулгъа тартма хыялыбыз бар. Шо ишлени тамамласакъ, 300 гектар культураларыбызны сугъарма болажакъбыз. Ондан къайры да, биз юзюмню тюшюмюн интенсивный технологиялары къоллап артдырма, генг сыдралы бийик борла оьсдюрюлеген ерлени генглешдирме гёз алгъа тутгъанбыз. Шо къайда булан юзюм оьсдюрмек учун 400 гектар ерге борла салынгъан. Кёп тюшюмлю, оьзлеге аз къуллукъ, аз харж гьажатлы болагъан «Молдава», «Кадрянка» ва оьзге сортланы кёп салажакъбыз.

Гьайванчылыкъ тармакъны асувлулугъун артдырывну ёлунда да экономиканы беклешдирме болажакъбыз. Шону учун сыйырланы жынсын яхшылашдырмакъны ва продукталылыгъын артдырмакъны борч этип салабыз. Москва, Калинин областлардан гелтирилген ала жынслы сыйырлар бизин табиги шартлагъа къайта геле. Оланы продукталылыгъы бизде алдан берли

[illegible] салсакъ, завод береген пайданы эки къабат артдырма болажакъбыз. Мекенлешдирип айтайым. Масала, бизин завод онгаргъан гьазир продукцияны башгъа ерлеге йиберебиз. Олар буса, бизин продукцияны шишалагъа тёгюп онгарып сатып, хайыр ала. Шо хайырны башгъалагъа къоймай оьзюбюз алма сюебиз. Демек, заводдан шишалагъа тегюлюп бегетилген чагъыр чыгъарма къастыбыз бар. Эгер гьали биз чагъырны декалитрисин 7 — 8 манатдан йибере бусакъ, оьзюбюз гьазир продукция чыгъарма башлагъанда, гелим эки къабат артажакъ. Шо да бизин экономикабызгъа мугькам къошум болажакъ.

Тек шо масъалалар булан янаша бизин экономикабызны беклешдиривге четим этеген ич ва тыш себеплер де бар. Ич себеплени гьакъында айтсам, къаягентлилени лап къанына-жанына синген мердеш — къазанч учун башгъа ерлеге гетивю. Шо гетивню де бирдагъы себеп булан — сувну къытлыгъы булан — байлама тюше. Бизин халкъ загьматдан ихылагъан халкъ тюгюлю кёплеге малим. Амма борлагъа тийишли дымлыкъ етишмесе, нечакъы тер тёкген булан да пайда болмай, къыйыны негьакъ гете. Муна шо саялы да олар сув эркин, демли ерлеге гете. Яз айларда бригадаларда 7 — 8 адам тюгюл къалмай. Шо саялы биз айры ижарачылыкъны генглешдирме сюебиз. Шо заман олар, совхоз булан байлангъан дыгъарны йырып, орта ёлда къойма болмажакъ. Сонг да, биз алда къазанчгъа баргъанланы, администрация къайдалар булан жавапгъа тартып, алдын алма къасткъыла эдик. Ондан асув болмады. Энни биз, мен оьрде эсгергеним йимик, биринчилей сувну масъаласын ёрукъламшдырма, экинчилей де, ишчилени экономика шабагъатлав булан къазанма барывларыны алдын алмакъны ёлун тутгъанбыз.

Бирдагъы себеп: биз хозрасчётда ишлей бусакъ да, оьзюбюз къазангъан акъчагъа оьзюбюз толу кюйде еслик этме болмайбыз. Къазангъан акъчабызны янгыз 38 проценти бизге къала. Пачалыкъдан бир кепек алмасакъ да, къазанчыбызны 52 проценти эки янгъа гете. Шо гьакъда бизге сорап авара да болмайлар. Къазанчыбызны 30 проценти буса Госагропромгъа йибериле. 1989-нчу йыл ДАССР-ни Госагропромуна 630 минг манатыбыз гетген. Гетсе де къайырмас эди, ондан асув бар буса! Муна шо тенгсиз пайлав ишчилени гёнгюлсюз эте, оланы оьзлени къазанчына оьзлер толу кюйде еслик этме болмайгъанына гёнгю бузула.

Оьрдеги къурумлар бизге четим этмей, некъапар чечилмейген масъалаланы ёрукълашдырма къол ялгъап имканлыкълар болдурса, хозрасчётда ишлей болгъан сонг, бизге толу ихтиярланы да къойса, ювукъ заманны ичинде совхозну, юртну бары да экономика ва социальный масъалаларын толу кюйде чечме болур эдик.

[illegible] Билмеймен, башгъалар ес этгенми экен, тек «Гьайванчылыкъ — жаваплы тармакъ», «Тюшюм къайтарывну жаваплы вакътиси» яда шолагъа ошашлы оьзге къычырыкълы башланы гёрсем, гёнгюм бузула. Юрт загьматчылар учун йылны жаваплы ва жавапсыз вакътиси боламы? Мен ойлашгъан кюйде, заводдагъы, фабрикдеги ишчилеге йимик, сабанчылагъа да, къыш болсун, яз болсун, башгъа тюгюл, йыл бою, тер тёгюп, белсенип чалышма тюше.

Буссагьат совхозда юрюлюп турагъан ишлени гьакъында айтсам, биз, люцернаны чачып битип, шо ерлени сугъарыв булан доланабыз. Ондан къайры да, 400 гектар ердеги гюзлюклени минерал ва ерли кюйлевючлер булан азыкъландырывну бир гюнге де токътатмай узатып турабыз. Гьали, мисал учун, шу ишлер юрюлюп турагъанда, язбашны гюн- [illegible] англашылмай тюз, бугюнлерде авлакъларда кёбюсю юрт хозяйство оьсюмлюклени тюшюмюне кюрчю салына. Тек кюрчю болгъан булан бизин бары да авараларыбыз битип къала буса не бар эди? Кюрчю салынгъынча да тийишли гьазирлик гёрме тюше чи. Авлакъланы азыкъландырмагъа, сюрмеге, тегишлемеге, сугъармагъа, техниканы ярашдырмагъа ва оьзге тюрлю ишлени оьтгерме тарыкъ бола. Шолардан къайсы буса да бириси йырылса, ондан сонг гелеген ишлер де нечакъы айлансанг да тюзелмежек. Айтагъаным, бизге, юртлулагъа, топуракъ, оьзюбюзге артыкъ гюч этмей, чабан, алгъасамай айланма чола бермей.

Тюзю, бугюнлерде бизге чакъ да чатакъ салып юрюй. Бираз алдын болгъан янгурлардан сонг авлакъланы бирбир ерлерини ичине гирип болмай къалдыкъ. Шо ишибизни де бираз чаналатды. Буса да, люцернаны заманында чачып битдик. Хоншудагъы хозяйстволарда люцернаны гьали де 400 — 500 гектардан кем болмагъан кюйде чача. Бизде буса бу йыл люцерна чачылгъан майданларыбыз уьч — дёрт керен аз. Айтагъаным, гьали гьар хозяйство оьрден гелеген буйрукълагъа къарамай, не ерде, не зат ва не чакъы оьсдюрме тарыкъ экенин оьзлер токъташдырагъан болгъан, сонг бу йыл 100 гектар ерде люцерна чачсакъ, шо бизге таманлыкъ этер деп ойлашдыкъ. Чачывну къысгъа болжалны ичинде тамамладыкъ.

Бугюнлерде механизаторлар гюзлюклени азыкъландырыв булан машгъул. Шо ишлерде де къурумлулукъ, гьаракат гьис этиле. Неге тюгюл, топуракъ яланхаялыкъны сюймейгенни бизин коллектив бек яхшы биле.

С. САЛИМГЕРЕЕВ,
Бабаюрт районда «Дагъыстан» совхозну баш агроному.

КПСС-ни ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИНДЕ

КПСС-ни обкомуну бюросуну гезикли жыйынында, идеология кадрланы танглавгъа, ерлешдиривге ва тарбиялавгъа байлавлу болуп, партияны Буйнакск район комитетини иши гьакъындагъы масъалагъа къаралгъан. КПСС-ни район комитетини шо тармакъдагъы бир къадар яхшы барышлары да булан башлапгъы партия къурумлар янгыртып къурувну масъалаларын чечмек учун идеология ишни имканлыкъларын толу кюйде пайдаландырмайгъаны да эсгерилген. Кадрланы политика, къылыкъ янлары осал ахтарыла, кёбюсю гезиклерде коммунистлени, загьмат коллективлени пикрусу гьисапгъа алынмай, идеология активни яратывчулукъ гючю тёбенлеше. Натижада загьматчылагъа, ёлбашчы бёлюкню къуллукъчуларына идея-политика таъсирини даражасы тийишли кюйде тюгюл, шо да районну социальный-экономика якъдан чалт оьсювюне пуршавлукъ эте. Районда загьмат низамны бузагъанлыкъ, жинаятчылыкъ кёп.

КПСС-ни обкомуну бюросу къабул этген къарарында эсгерилген шо кемчиликлени тайдырмагъа, идеология активни, бары да коммунистлени къастларын КПСС-ни XXVIII съездине асувлу кюйде гьазирлик гёрювге бакъдырмагъа партияны Буйнакск район комитетини бюросун борчлу этген. Шо мурат булан идеология кадрланы танглавну, ерлешдиривню ва тарбиялавну системасына янгыдан къарамакъ, шоланы гьазирлемек учун партия ва экономика охувларыны алдынлы къайдаларын пайдаландырмакъ, коммунистлени — ёлбашчыланы жамият-политика, тарбиялав гьаракатгъа къуршамакъ таклиф этилген. Загьмат коллективлерде, оьз регионунда къылыкъ-политика гьалны даражасы учун туврадан-тувра оьзлени жаваплылыгъына КПСС-ни бары да шагьар комитетлерини ва район комитетлерини биринчи секретарларыны тергевю бакъдырылгъан.

Агропромышленный комплексде хозяйствону юрютювню экономика механизмин къоллавгъа байлавлу болуп, КПСС-ни Унцукул район комитетини ишин арагъа салып ойлашып, КПСС-ни обкомуну бюросу шо ишде мекенли кюйде кемчиликлер барлыгъына ону тергевюн бакъдыргъан.

Жыйында гьайванчылыкъ продукталарын болдурувну ва сатып алывну ишин къурувда, республиканы халкъын шолар булан таъмин этивде ва ерлеге йиберивню низамын сакълавда уллу кемчиликлер барлыгъыны гьакъындагъы масъалагъа къаралгъан. КПСС-ни обкомуну бюросу коммунистлер — министерликлени ва Агропромышленный комплексни ведомстволарыны ёлбашчылары, айры-айры районланы партия, совет ва хозяйство къурумларыны ёлбашчылары халкъны сурсат маллар булан таъмин этивню масъаласыны агьамиятлылыгъына тийишли кюйде къыйммат бермейгенлигин эсгерген. Гетген йыл пачалыкъны янындан эт сатып алывну планлары толтурулмагъан, сют болдурув кемиген. Бу йылны биринчи кварталында да шоланы кемитивге ёл берилген. Ич хозяйство гьажатлар учун гьайванланы артыкъ соягъаны ва оьзге хозяйстволагъа берегени саялы республиканы хыйлы районларында эт ресурслар асувлу кюйде пайдаландырылмай. Госагропромну эт комбинатлары сатыв-алыв тармакъгъа оьз продукциясын йиберивню ишин тийишли кюйде кютмей.

КПСС-ни обкомуну бюросу оланы ишиндеги уллу кемчиликлеге ДАССР-ни Министрлер Советини Председателини биринчи заместители ёлдаш М. М. Абдулбасировну, коммунистлени — ДАССР-ни Госагропромуну, Дагпотребсоюзну ёлбашчыларыны тергевюн бакъдыргъан ва халкъны сурсат маллар булан таъмин этивню ва централлашдырылгъан фондлагъа шоланы йиберивню низамын бютюнлей яхшылашдырывгъа байлавлу мекенли чаралар гёрмекни талап этген. КПСС-ни район комитетлерини секретарлары ва Ленин (юрт), Табасаран, Хасавюрт, Леваша, Сулейман Стальск, Гергебиль, Гуниб, Къаягент, Новолак районланы райисполкомларыны председательлери бу йылны биринчи яртысында гьайванчылыкъ продукциясын болдурувдагъы ва ерлеге йиберивдеги ёл берилген артда къалывларыны башын толтурув учун туврадан-тувра жаваплы экенине буварылгъан.

КПСС-ни обкомуну бюросу, шолай да Дагъыстанны автономиясыны юбилей гюнлерин байрам этивню гьакъындагъы масъаланы да арагъа салып ойлашгъан. Партияны обкомуну идеология комиссиясы ва Дагъыстанны халкъларыны тарихи оьтген девюрюн ахтарывгъа, пропаганда этивге байлавлу республика жамият советни жамлашдыргъан загьматчыланы таклифлери булан разилешген. Дагъыстан АССР-ни къурулувуну 70 йыллыгъын 1990-нчы йыл 13-нчю ноябрде байрам этмек ва гележекде шо агьвалатны эсгерилген гюн белгилемек муратгъа къыйышывлу деп къабул гёрюлген.

Жыйында айры-айры оьзге масъалалагъа да къаралгъан, шолагъа гёре тийишли къарарлар къабул этилген.

[illegible]

Гьар тюрлю масъалалар.

Сонг депутатлар ДАССР-ни халкъ депутатларыны Съездини ишини заманлыкъ низамын арагъа салып ойлашды ва къабул этди.

Съездде ДАССР-ни халкъ депутатларыны ихтиярларын тергемек учун мандат комиссия сайланды.

Депутатлар мандат комиссияны докладына тынглады. Съезд ДАССР-ни бары да сайлангъан халкъ депутатларыны ихтиярлыгъын къабул гёреген къарар къабул этди.

Съезд оьзюню ишчи органы этип секретариат къурду, шолай да ватандашлардан халкъ депутатланы Съездини атына гелеген таклифлеге, арзалагъа ва [illegible]

Сонг Съезд гюнлюк низамны гезикли масъаласы — ДАССР-ни Оьр Советини Председателин сайлавлагъа гиришди.

Депутатланы таклифлерин арагъа салып ойлашгъан сонг, яшыртгъын тавуш учунгъу бюллетенге ДАССР-ни халкъ депутаты М. М. Магьамматовну кандидатурасы языл ды.

Яшыртгъын тавушну натижаларына гёре, ДАССР-ни Оьр Советини Председатели этилип М. М. Магьамматов сайланды.

Сонг Съездни жыйынын ДАССР-ни Оьр Советини Председатели М. М. Магьамматов юрютдю.

Съезд ДАССР-ни Оьр Советини Председателини биринчи заместители этип Б. Гь. Агьматовну, ДАССР-ни Оьр Советини Председателини заместители этип Ш. М. Зейналовну сайлады.

Съездде яшыртгъын тавуш булан ДАССР-ни Оьр Совети сайланды. ДАССР-ни Оьр Советине сайлавланы натижалары язылып чыгъарылажакъ. Съезд ишин давам эте.

ДАССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ БИРИНЧИ СЕССИЯСЫНЫ ГЬАКЪЫНДА

Апрелни 24-нде Магьачкъалада Советлени Уьюнде ДАССР-ни Оьр Советини биринчи сессиясы ишин башлады. Биринчи жыйынны ДАССР-ни Оьр Советини Председатели М. М. Магьамматов юрютдю.

Сессияны гюнлюк низамына тёбендеги масъалалар къошула:

ДАССР-ни Оьр Советини жыйынларыны заманлыкъ ёругъун токъташдырыв.

ДАССР-ни Министрлер Советини билдиривю.

ДАССР-ни Министрлер Советини Председателин белгилев.

ДАССР-ни Халкъ контроль комитетини председателин сайлав.

ДАССР-ни Оьр Советини даимлик комиссияларын къурув.

ДАССР-ни Баш пачалыкъ арбитрин белгилев.

ДАССР-ни Министрлер Советин къурув.

ДАССР-ни Халкъ контроль комитетин къурув.

ДАССР-ни Оьр судун сайлав.

ДАССР-ни пачалыкъ арбитрлерин белгилев.

«ДАССР-ни халкъ депутатларыны Съезди, ДАССР-ни Оьр Совети ва оланы къурумлары къабул этген законланы ва оьзге къарарланы язып чыгъарывну ва гючге гийирдивюню гьакъындагъы» ДАССР-ни Законуну проектине байлавлу.

ДАССР-ни район (шагьар) халкъ судларыны халкъ судьяларын сайлавлар.

ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну указларын бегетив.

Гьар тюрлю масъалалар.

Сессияны биринчи жыйынында ДАССР-ни Оьр Советини жыйынларыны заманлыкъ ёругъу токъташдырыла.

ДАССР-ни Оьр Советини алдында ДАССР-ни Министрлер Совети ихтиярларын салагъаныны гьакъында билдире.

Оьр Совет ДАССР-ни Министрлер Советини Председатели этип А. М. Мирзабековну белгилей. Оьр Совет Министрлер Советин гьали иш гёреген составыны вакиллик ихтиярларын янгы состав къурулгъунча давам этме ихтияр бере.

ДАССР-ни Халкъ контроль комитетини председатели этилип М. М. Ягьяяев сайлана.

ДАССР-ни Оьр судуну председатели этилип А. С. Омаров сайлана.

ДАССР-ни Оьр Советини даимлик комиссиялары къурула.

Сессия оьзюню ишин давам этежек.

Юрт специалистни пикрулары

Тиленчилеге айлана барабыз

Мени загьмат ёлум 18 йыл алъякъда ата юртум Чагъаротарда башлангъан. О заманларда мен тракторист эдим. Сонг механик болуп да ишледим, механизаторланы бригадасына да башчылыкъ этип юрюдюм. Гьали колхозну баш инженерини къуллугъун кютемен. Айтагъаным, юрт яшавну ондан-мундан эшитип, охуп билмегенмен, ону къыйынын тынчын да сезгенмен.

Магъа шо йылланы ичинде кёп тюрлю жыйынларда ортакъчылыкъ этме тюшген. Гиччи ва уллу сагьналардан сынав алышдыра эдик, гьакимлерибизни бирисин де унутмай, бир ягъадан макътап чыгъа эдик. Жыйындан сонг, юртгъа къайтып, оьз арабызда яшавубуз тюзелип битмейгенине къыйналып сёйлей эдик. Гьаракъы къуюлгъан аякъны гётере туруп, шу гетсе, къыйыныбыз да гетер бугъай деп ойлаша эдик. Гетмеди. Шо алдагъы ойлар, пикрулар бизин бугюн де талчыкъдыра. Гьали аянлыкъны, демократияны девюрюнде авзубузгъа кирит уруп ачыкъдан-ачыкъ сёйлеме къоймайгъанлар да ёкъ. Тек эс этемен, терс къайдалар, бош макътавлар арабыздан тайып битмеген.

Шолар тайсын учун не этейик? Кимге барып айтайыкъ? РАПО-гъа, Госагропромгъа барып баш урсанг да, гьуя-гьарай салып къычырсанг да пайда болмажагъын билебиз. Аврувну хадирин сав билмес деп негьакъ айтылмагъан. Олар бир хамурдан басылгъан. Аты алышына, тек иши алышынмай.

Мисал учун, алайыкъ бизин колхозну. Экономика якъдан осал хозяйство деме бажарылмай. Гьар йыл орта гьисапда 700 — 800 минг манат хайыр алып ишлейбиз. Тек акъча болгъан булан не пайда, шогъар уьч йылны узагъында бир комбайн сатып алма болмай бусакъ. Бары да заявкаларыбыз РАПО-да чанг басып ята. Эгер биз пачалыкъгъа бир тонна сама ашлыкъ бермей къойсакъ, жаныбызны сувуруп алажакъ, жыйынларда сёгюп элеке-селеке этежек. Колхозгъа трактор яда комбайн тарыкъ болгъанда буса, берилмей къалса, биревден де соралмажакъ.

Муна гьали биз, от чалагъан комбайнларыбыз етишмейген саялы, нечакъы зарал гёрюп турабыз. Колхозну 600 гектар ерде биченликлери бар. Шону эки комбайн булан, чакъ да пуршав этмесе, техника да бузулмаса, бир айны узагъында чалабыз. Ондан къайры да, экинчи, уьчюнчю чалыв да бола чы.

Комбайнланы гьакъында лакъыр чыкъгъан сонг, бирдагъы бир затны айрыча эсгерме тийишли гёремен. Юрт хозяйство техника йыл сайын багъа бола бара. Пачалыкъгъа тапшурулагъан ашлыкъны багъасы артмай, бир тоннасы 112 манат кюйде къалып тура. Демек, колхоз от чалагъан бир комбайнны сатып алмакъ учун пачалыкъгъа 230 тонна ашлыкъ тапшурма герек. Гьали ашлыкъдан учуз зат ёкъ бизде. Бир-бир жаваплы ёлдашлар ону гьар бюртюгю кёп къыйын-тер тёгюлюп оьсдюрюлегенин билмейми экен?

Сонг да, техниканы багьасы арта болгъан сонг, ону сан яны да, иш чыгъарыву да артма тарыкъ эди. Тек шо ягъындан алгъанда, юрт хозяйство машинлени къурувчулагъа гьалиге макътанма чакъы зат ёкъ. Масала мен, хозяйствону баш специалисти гьисапда бизин уьлкеде чыгъарылагъан от чалагъан «КСК-100» маркалы комбайнны амалдан геле туруп сатып алмажакъ эдим. Бек осал машин, тез бузула. Бизин буса ремонт базабыз булай да осал.

Колхоз къурулгъандан берли 60 йылны узагъында техникабызны ачыкъ кёкню тюбюнде ярашдырабыз. Къырыйыбыздагъы тав районланы къотанларында ишлейген механизаторланы, инженер-техник къуллукъчуланы шартлары кёп де къолай. Уьстевюне олагъа пачалыкъ янындан токъташдырылгъан тюрлю-тюрлю енгилликлер, онгайлыкълар да бар. Дагъысын айтмагъанда, запас частлар тарыкъ болгъанда олагъа чабабыз. Неге тюгюл, не РАПО, не хас материал-техника база кёмек этип болмай. Шолай юрт хозяйство ишлени лап къыставуллу вакътилеринде, хозяйстводан хозяйствогъа чаба, юрюй туруп тиленчилеге айлана барабыз. Бизге запчастлар бармы, ёкъму деп сорамай, техниканы заманында гьазир эт деп борч салына. Къалгъан яны биревге де гьажатлы тюгюл. Бизден чи къатты кюйде сорала, тек биз кимден сорама герекбиз?

Ж. МАМАТАВОВ,
Хасавюрт районда З. Батырмурзаевни атындагъы колхозну баш инженери.

КОЛХОЗЛАРДА ГЬИСАП БЕРИВ-САЙЛАВ ЖЫЙЫНЛАР

ТИЛЕВЮН КЪАБУЛ ЭТМЕДИ

Гьали-гьалилерде Байрамаавулда (Хасавюрт район) М. Горькийни атындагъы колхозну коллективини гьисап берив-сайлав жыйыны болду. Жыйында колхозну правлениесини председатели Наби Къарасаев доклад этди. Ол колхозну оьтген вакътини ичинде етишген натижаларыны уьстюнде айрыча токъталды.

Колхоз районда уллу хозяйстволаны бириси гьисаплана. Байрамавуллулар аслу гьалда гьайванчылыкъ ва ашлыкъ оьсдюрюв булан машгъул бола. Хозяйствону шо аслу тармакъларында къолда этилген уьстюнлюклер макътавгъа тийишли. Ачыкъ этип айтгъанда, колхоз пачалыкъгъа план булангъы 1300 тонnаны орнуна 1410 тонна сют тапшургъан. Шо уьстюнлюк оьзлюгюнден тувулунмагъан. Колхоз янг башлап мугькам ем база топлавну гьайын этген. Мунда къышгъа 2255 тонна бичен, 1615 тонна сенаж, 800 тонна салам, 2707 тонна силос гьазирленген эди. [illegible] къыш айлардан сютюн кемитмей чыкъды.

Озокъда, бары да зат янгыз емлерден гьасил болмады. Колхозну правлениеси гьайванчылыкъ тармакъда алдынлы къайдаланы производствогъа гийиривге айрыча тергев бере. Артдагъы йыллардан тутуп мунда ижара подряд мекенли кюйде якълап тапгъан.

Хозяйство [illegible] хайыр алып ишлейгени саялы, юрт[illegible] агьлюге абзар ягъа участка учун 15 сотых ер берилген.

Колхозну председатели, докладында уьстюнлюклени гьакъында айта туруп, хозяйствону чалышывунда гьали де ёлугъагъан кемчиликлени, четимликлени де эсгерди. Шоланы алдын алывну ёллары гьакъда оьз пикруларын айтды.

Докладдан сонг сёйлевлер башланды. Сют комплексни начальниги А. Дагьиров, давну ва загьматны ветераны Х. Исаев, юрт Советни председатели М. Мутайханов, бригадирлер И. Висайтаев, Я. Сайдуллаев, школаны директору М. Мамаев, колхозну баш агроному Х. Шапиев ва оьзгелери юртда ва хозяйствода этилинме тюшеген ишлени гьакъында айтды, шоланы яшавгъа чыгъарывну ёлларын эсгерди.

Жыйында КПСС-ни Хасавюрт район комитетини биринчи секретары, халкъ депутатланы район Советини председатели А. И. Абукъов ортакъчылыкъ этди ва чыгъып сёйледи. Ол оьзюню сёйлевюнде колхозчуланы уьстюнлюклер булан къутлай туруп ва алда токътагъан борчланы гьакъында айтып, колхозну алдынлы председатели А. Дудуевни масъаласын да гётерди. Ону КПСС-ни ЦК-сына ва оьзге идаралагъа язгъан кагъызын колхозчулагъа охуду. А. Дудуев шо гюнге сайлавлагъа оьзюню кандидатурасын салгъанны да талап этегенин айтды.

Магьачкъалалада Яшавлукъ къуллукъланы кютеген уьйню [illegible] цехинде ишлейген Марина Карапетянны бригадасы оьзге коллективлени арасында алдынлы ерни алып юрюй.

— Бизин бригадабызда аслу гьалда яшоьрюмлер ишлей, — дей Марина. — Олар гьар тюрлю миллетлени вакиллери. Ишде гьар заманда да бир-бирине кёмеклеше, алдынлыкъны къолдан чыгъармай юрюмек учун къаст эте. Халкълар береген заказланы биз гьар заманда да

КОМИССИЯНЫ КЪАРАРЫ

СССР-ни Министрлер Советини пачалыкъ тыш экономика комиссиясы 1990-нчы йыл тышгъа йиберилеген ва тышдан гелтирилеген продукцияны (ишлени, къуллукъланы) предприятиелер, бирлешивлер, производство кооперативлер ва оьзге совет къурумлары лицензиялагъа гёре яшавгъа чыгъаргъанларын толумлашды[...]

бере, шолай да ветеринар дарманланы тышгъа чыгъарыв ва тышдан гелтирив лицензиялашдырыла — СССР-ни Савлукъ сакълав министерлиги булан гьакълашып, СССР-ни Министрлер Советини сурсатлагъа ва сатып алывлагъа байлавлу пачалыкъ комиссиясы лицензияланы бере.

Эгер янгыз тийишли къу[...]

Язбашгъы гюн — йыл ашатар

«Уллусув» совхоз Буйнакск районда экономикасы гьайванчылыкъдан алынагъан продукталагъа кюрчюленген хозяйстволаны бириси. Ону кассасына гьар йыл салынгъан акъча гелимлер аслу гьалда эт, сют, юн сатывдан топлана. Гьали мунда гьайванланы, къойланы санаву артгъан. Шолардан планда белгиленген продукталаны алыв буса мугькам ем базагъа кюрчюленген. Гьар йыл фермаларда бар гьайванланы къышлаву учун 10 минг тоннагъа ювукъ тири, сувлу, сонг да 1500 тонналар булан тирилик емлер гьазирлемей туруп, планланы кютмеге къыйын.

Совхозда шо къадардагъы емлени топлав чачыв майданларда гюзлюклер, гьабижай ва кёп йыллыкъ отлар оьсдюрювден башлана. Айтагъанныкъ, хозяйствону акъча гелимлери де топуракъдан алынагъан гелимлер булан байлангъан. Шо да механизаторланы, ишчилени гьаракатындан гьасил бола. Совхозну чачыв майданлары 1900 гектарлардан оьтмей. Гьар йыл шоларда будай, гьабижай, картоп, овощлар оьсдюрюле. Къысгъача, топуракъчылыкъда ишлейгенлер нечик загьмат тёксе, гьайванчылыкъдагъы гьасиллер де шолай яхшы чыгъа.

Гьали мунда язбашгъы авлакъ ишлер къыставуллу юрюле. Шолар гюзлюк ашлыкъланы азыкъландырывдан башлангъан. Гетген йылны ахырында 1 минг 50 гектар ерге чачылгъан будайны, арпаны буссагьатгъы гьалы яман тюгюл. Гюзлюклени авадан пайына агротехникада гёрсетилген гьисаплар булан минерал кюйлевючлер себилген. Бары да участкалар ижара подряд къайдада ишлейген А. Магьамматов башчылыкъ этеген трактор бригадагъа бегетилген. Бу йыл шо коллектив гектардан план булан алмагъа тюшеген 28 центнерни орнуна 30 центнер тюшюм къайтарма хыял эте. Оьзюне А. Агъарагьимов башчылыкъ этеген ижара звено буса гектардан пландан эсе 7 центнер бюртюк гьабижай кёп оьсдюрмеге сёз берген.

Гьаманда йимик, хозяйствода сыйырлардан алынагъан сютню артдырывда гьабижайдан этилеген силосну агьамияты гьисапгъа алына. Шону сакъламакъ учун эрте язбашдокъ тырнавуч тартылгъан. Демек, совхозда чачывгъа ер гьазирлевге март айны башындан тутуп 24 трактор къуршалгъан.

Язлыкъ оьсюмлюклени чачывгъа гьазирлик ишлер къысгъа болжалларда тамамлангъанына механизаторланы аслам къошуму бар. Бугюнлерде мунда гьабижай чачыв юрюлюп тура. Шо жаваплы ишни сынавлу механизаторлар Гь. Абдурагьманов, А. Баритов, Къ. Къамалутдинов, М. Магьамматов оьтгере. Олар къотан авлакъларда 160 гектаргъа гьабижай чачып къайтгъандокъ гент авлакъларда да шо ишни давам этмеге гиришген.

Бу йыл гьабижай оьсдюрювчюлер гектардан 35 центнер бюртюк, 110 центнер яшыл сума алмагъа токъташгъанлар. Тюзю, шо тынч масъала тюгюл. Шону кютмек учун совхозну дирекциясы, специалистлер булан ойлашып, бары да участкаланы ижара подряд булан ишлейген звенолагъа бегетген. Олагъа дыгъарлагъа гёре яхшы иш этмеге болагъан кюйде шартлар яратылгъан. Гьар коллектив къачан ва не ишлетежегин биле. Гьабижай чачыв оьзге йыллардан эсе 15 гюн алдын башлангъан. Урлукълар машинлерде, хас дарманлар булан ярашдырылып, уьстюне плёнка салынып гьазирлене. Чачывда, ишлер сан янлы юрюлсюн учун, гьар гюн йимик тергеле. Къысгъача, бары да гюч савулагъан туваргъа къышлавгъа болар чакъы 5 минг тоннадан да къолай силос гьазирлевге бакъдырылгъан.

— Тюзюн айтсакъ, — дей совхозну баш агроному М-Р. Абзагьиров, — гетген йылны къыйынлы табии шартларында да бизин топуракъчыларыбыз оьзлеге берилген планланы кютмеге болду. Бу йыл да олар, гектардан алынагъан тюшюмню артдырып, планны уьстевюне 500 тоннагъа ювукъ будай, 100 тонна гьабижай, 1 минг тонна силос гьазирлемеге хыял эте.

Совхозда овощлар салынажакъ 30 гектар ердеги топуракълар да гектарчылагъа берилген. Шолар барысы да агьлю подряд булан ишлежек. Картоп оьсдюрюлежек 50 гектар ердеги топуракъланы [illegible] ишлетежек[...]

рын гьисапгъа алып, адамлагъа да, совхозгъа да хайыр болагъан кюйде ёл тута.

Хозяйствону бавларыны майданлары 180 гектарлагъа етише. Шоланы 140 гектары емиш береген бавлар. Бавланы бары да майданларын ижара подрядгъа алып, оьзлеге Н. Атагьажиев, А. Агьматов, А. Халатов, Д. Къадыров башчылыкъ этеген бригадалар къуллукъ этмеге дыгъарлар байлагъан. Гьали шонда ишлер къыставуллу. Тереклеге дарман урув, тюплерин къазыв юрюле.

Бу йыл совхозда сугъарылагъан сувну асувлу пайдаландырывгъа айрыча тергев бакъдырыла. Шо муратда районну ичинде «Сапарали», «Чапчакъ» деген къотан авлакъларда 180 гектар ерни сугъарып, сувну кёмеги булан гьайванлагъа емлер гьазирлемеге болагъан имканлыкъланы къолламагъа ойлашылгъан. Сув сугъарыв ишни кютмеге адамлар гьазирленген. Олар уллу майданларда ерлешген биченликлени, люцернаны, шолай да гюзлюклени биринчи керен сугъарып битген. Ставрополь крайны «Зимняя ставка» деген ердеги къотан авлакъларында да 460 гектар ерде гюзлюк ашлыкъланы, гьабижайны сугъарып да тюшюмню артдырывну чаралары белгилеген. Шонда агроном М. Нюрютдюнов башчылыкъ этеген ижара къайдада ишлейген звено къурулгъанлы экинчи йыл.

Буса да, юрт хозяйство ишлени чалт юрютмеге, производствону асувлулугъун артдырывгъа четимлиги тиеген, оьзлени чечмеге специалистлени гючю чатмайгъан кемчиликлер де ёкъ тюгюл. Дёгерчикли тракторланы покрышкалар булан таъмин этив осал. Техникагъа запас частлар етишмей. Хас предприятиелерде ярашдырылгъан тракторланы, моторланы сан яны осал экенге механизаторлагъа инжинмеге тюше. Автомашинлени яртысы эсгиленген. Оланы къоллавну гёрсетилеген нормаланы 3 —4 болжаллары гетгенлери де бар.

Озокъда, алда токътагъан авлакъ ишлени къурумлу оьтгеривде шоланы таъсири божагъы белгили. Тек совхозну механизаторлары, шофёрлары, оьзлени алдында токътагъан борчланы англап, бары да имканлыкъланы къол[...]

тапшургъан. Шо уьстюнлюк оьзлюгюнден тувулувмагъан. Колхоз инг башлап мугькам ем база топлавну гьайын этген. Мунда къышгъа 2255 тонна бичен, 1615 тонна севаж, 800 тонна салам, 2707 тонна силос гьазирленген эди. Шо саялы жамият тувар къыш айлардан сютюн кемитмей чыкъды.

Озокъда, бары да зат янгыз емлерден гьасил болмады. Колхозну правлениеси гьайванчылыкъ тармакъда алдынлы къайдаланы производствогъа гийиривге айрыча тергев бере. Артдагъы йыллардан тутуп мунда ижара подряд мекенли кюйде якълав тапгъан.

Хозяйство яхшы хайыр алып ишлейген саялы, юртну социальный-культура масъалаларын чечме де имканлыкълар болгъан. Мисал учун, юртда 150 яшгъа ери булан ясли къурулгъан, кёбюсю орамлагъа асфальт тутулгъан, гьар абзаргъа табии газ тартылгъан ва юртдагъы гьар ...

...герди.

Жыйында КПСС-ни Хасавюрт район комитетини биринчи секретары, халкъ депутатланы район Советини председатели А. И. Абукъов ортакъчылыкъ этди ва чыгъып сёйледи. Ол оьзюню сёйлевюнде колхозчуланы уьстюнлюклер булан къутлай туруп ва алда токътагъан борчланы гьакъында айтып, колхозну алдынлы председатели А. Дудуевни масъаласын да гётерди. Ону КПСС-ни ЦК-сына ва оьзге идаралагъа язгъан кагъызын колхозчулагъа охуду. А. Дудуев шо гюнге сайлавлагъа оьзюню кандидатурасын салгъанны да талап этегенин айтды.

Жыйынны ортакъчылары А. Дудуевни тилевюн къабул этмеди. Колхозчулар хозяйствону председатели этип Наби Къарасаевни бир тавушдан сайлады.

А. ГЬАЖИМУРАТОВ.

Магьачкъалалада Яшавлукъ къуллукъланы кютеген уьйню гён-кёрпе цехинде ишлейген Марина Карапетянны бригадасы оьзге коллективлени арасында алдынлы ерни алып юрюй.

— Бизин бригадабызда аслу гьалда яшоьрюмлер ишлей, — дей Марина. — Олар гьар тюрлю миллетлени вакиллери. Ишде гьар заманда да бир-бирине кёмеклеше, алдынлыкъны къолдан чыгъармай юрюмек учун къаст эте. Халкълар береген заказланы биз гьар заманда да оьз болжалында яшавгъа чыгъарабыз, сан янына да олар да рази къалып гетелер.

Суратда: ал гёрюнюшде — бригаданы членлери В. Аташева, Н. Дерябина иш уьстюнде.

Т. Магьамматов чыгъаргъан сурат.

КОМИССИЯНЫ КЪАРАРЫ

СССР-ни Министрлер Советини пачалыкъ тыш экономика комиссиясы 1990-нчы йыл тышгъа йиберилеген ва тышдан гелтирилеген продукцияны (ишлени, къуллукъланы) предприятиелер, бирлешивлер, производство кооперативлер ва оьзге совет къурумлары лицензиялагъа гёре яшавгъа чыгъарагъанларын толумлашдырывгъа байлавлу къарар къабул этген.

1990-нчы йылны май айыны 1-нден тутуп, бюртюк оьсюмлюклени урлукъларын тышгъа йиберивню лицензиялашдырыв оьтгериле — лицензияланы СССР-ни МВСЭ-си бере, шолай да ветеринар дарманланы тышгъа чыгъарыв ва тышдан гелтирив лицензиялашдырыла — СССР-ни Савлукъ сакълав министерлиги булан гьакълашып, СССР-ни Министрлер Советини сурсатлагъа ва сатып алывлагъа байлавлу пачалыкъ комиссиясы лицензияланы бере.

Эгер янгыз тийишли къурумлар берген лицензиялар бар буса, муна шо заман эсгерилген продукцияны СССР-ни пачалыкъ дазусундан 1990-нчы йылны май айыны 1-нден башлап оьтме къоймакъ СССР-ни дазуда тергейген къурумларына тапшурулгъан.

йына агротехникада гёрсетилген гьисаплар булан минерал кюйлевючлер себилген. Бары да участкалар ижара подряд къайдада ишлейген А. Магьамматов башчылыкъ этеген трактор бригадагъа беретилген. Бу йыл шо коллектив гектардан план булан алмагъа тюшеген 28 центнерни орнуна 30 центнер тюшюм къайтарма хыял эте. Оьзюне А. Агъарагьимов башчылыкъ этеген ижара звено буса гектардан пландан эсе 7 центнер бюртюк гьабижай кёп оьсдюрмеге сёз берген.

Гьаманда йимик, хозяйствода сыйырлардан алынагъан сютню артдырывда гьабижайдан этилеген силосну агьамияты гьисапгъа алына. Шо оьсюмлюкню 600 гектарда ерлешдирмеге ойлашылгъан. Шону да 100 гектары бюртюкге гёрсетилген. Гьали бары да участкаланы топурагъы гьабижайдан мол тюшюм алмагъа болагъан кюйде кюйленген. Ургъаларда дымлыкъ ... къолай силос гьазирлевге бакъдырылгъан.

— Тюзюн айтсакъ, — дей совхозну баш агроному М-Р. Абзагьиров, — геттен йылны къыйынлы табии шартларында да бизин топуракъчыларыбыз оьзлеге берилген планланы кютмеге болду. Бу йыл да олар, гектардан алынагъан тюшюмню артдырып, планны уьстевюне 500 тоннагъа ювукъ будай, 100 тонна гьабижай, 1 минг тонна силос гьазирлемеге хыял эте.

Совхозда овощлар салынажакъ 30 гектар ердеги топуракълар да гектарчылагъа берилген. Шолар барысы да агьлю подряд булан ишлежек. Картоп оьсдюрюлежек 50 гектар ердеги топуракъланы буса 4 бригада ишлетежек. Шолар да агьлю звенолар къургъан. Сонг да, ижара къайдада топуракъгъа къуллукъ этмеге сюегенлени санаву арта. Совхозну дирекциясы оланы сиптесин якълай. Гьар агьлюню имканлыкъла... артдырывгъа четимлиги тиеген, оьзлени чечмеге специалистлени гючю чатмайгъан кемчиликлер де ёкъ тюгюл. Дёгерчикли тракторланы покрышкалар булан таъмин этив осал. Техникагъа запас частлар етишмей. Хас предприятиелерде ярашдырылгъан тракторланы, моторланы сан яны осал экенге механизаторлагъа инжинмеге тюше. Автомашинлени яртысы эсгиленген. Оланы къоллавну гёрсетилеген нормаланы 3 —4 болжаллары гетгенлери де бар.

Озокъда, алда токътагъан авлакъ ишлени къурумлу оьтгеривде шоланы таъсири болажагъы белгили. Тек совхозну механизаторлары, шофёрлары, оьзлени алдында токътагъан борчланы англап, бары да имканлыкъланы къоллай. Язбашны гьар онгайлы гюнюнден асувлу пайдаланып, пачалыкъ планланы кютмек учун оьзлени къолундан гелген затны этмеге чалыша.

Гь. АТАЕВ,
оьз мухбирибиз.

ОЧЕРК

АТАСЫНЫ ВАСИЯТЫНА АМИН

Дагъыстанны къайсы юртунда да Ватанны атын оьр этген пагьмулу адамлар аз тюгюл. Шолайлар Буйнакск районну Тёбенкъазаныш юртунда да бар. Шолайланы атлары эсгерилегенде, тёбенкъазанышлылар бу юртлу Абсайит Байрамовну атын да уллу гьюрмет булан айталар.

Давдан алдагъы йылларда юртда башлапгъылардан болуп дегенлей, колхозгъа гирген Абсайит Байрамов, дав битген биринчи йыллардан тутуп, колхозгъа ёлбашчылыкъ этип турду. Ону авлакъ-авлакъда айлана туруп, даим аякъ уьстде болагъанына къарап, юртлулар: «Гьейлер, арыма да арымаймы, талма да талмаймы бу адам», — дей болагъан эди.

Элини эркинлиги учун юрюлген Ватан давда Абсайит Байрамов бир гёзюн къоюп къайтгъан эди. Председатель болуп ишлейген йылларында, ким болса да, ушата, ушатмай деп къарамай, тюз затны тувра бетине айтагъан Байрамовгъа юртлулары, ихтылат, тогъушув гьисапда.

— Абсайит бары халкъны бир гёзден гёре, — дей эди. Къумукъланы «Ат туягъын тай басар» деген арив айтыву бар. Абсайит Байрамов авлетлерин де загьматны гьакъ юрекден сюймеге уьйретген. Шо саялы ондан къалгъан авлетлер бугюн халкъны арасында къайратлы загьматы гертиликни сюегенлиги, ачыкъ, тувра хасияты булан абур къазангъан.

Байрамовну уланы Абзагьир де загьмат тёкмеге, атасы йимик, кёп яшлайын башлагъан. Оьзюне 16 йыл тюгюл болмайгъан Абзагьир, шо заманларда бригадир болуп ишлейген атасыны артына да тюшюп, колхоз ишге авлакъгъа юрюген.

— Вёре, къулум, къаст эт, загьматны хадирин чубугъун да билмеген, къазыгъында билмеге болмас, дей болагъан эди атабыз, — деп эсгере бугюн Абзагьир.

Башлап юртда бары да авлакъ ишлер оьгюз арба булан кютюле эди. Сонггъа таба оланы автомашинлер алышдырма башлады. Шо заман гиччиден берли «темир атны» ерлеме гьасирет Абзагьир иштагьлы кюйде шофёрлар гьазирлейген курслагъа тюше ва, оланы уьстюнлю кюйде битдирип, колхозда шофёр болуп ишлеме башлай.

— Гечге таба, давда тийген яралары оьрчюп, атабыз чакъда-чакъда кюйсюз болуп къалагъангъа, Магьачкъаладагъы уллу агъамны ягъына гёчген эди, — деп узата Абзагьир мени булангъы лакъырын. — Узакъ къалмай мен де гёчдюм оланы янына.

Магьачкъалагъа гёчюп, арадан аз заман да гетмейли, Абзагьир мундагъы эки номерли автоттранспорт предприятиеге шофёр болуп ишлемеге тюше. 1967-нчи йыл, автокомбинат ачылгъан сонг, ол шонда гёче.

Магьачкъаладагъы автокомбинат, республикада деп айтма ярайгъан кюйде, уллу транспорт предприятие. Мунда 450-ден де артыкъ юк ташыйгъан уллу автомашин бар. 400-ден де къолай адам загьмат тёге. Автокомбинат къурулушлагъа бир йылда 600 минг тоннадан да артыкъ керпич, къайыр, мазут ташый. Ичинде уллу майданы булангъы рефрижераторлар бизин уьлкени йыракъ шагьарларына тюрлю-тюрлю халкъ хозяйство маллар, ашамлыкъ продукталар алып бара. Предприятие бир йылда 3 миллион 60 минг манатны ишин кюте.

Абзагьир Байрамов, 74 —03 ДАП номерли супермазхолодильник маркалы автомашинни ичине 20 тонна юк де салып, уьлкени йыракъ шагьарларына чыгъып гете. Айлар булан ёлда къалагъан узакъ сапарлагъа ол тезден уьйренип битген.

— Ишин яхшы билип, ону гьакъ юрекден юрютеген гишиге гёрсетив, буварыв тарыкъ тюгюл, — дей Абзагьир загьмат тёгеген автокомбинатны ёлбашчылары ону гьакъында сёз чыкъгъанда. — Ону учун иш гюнню гесими ёкъ. Сапар чыкъма онгарылагъан гезиклерде ол оьзюню машинин «тумарлай» туруп, ону янында суткалар булан заманын йибермеге де къабул...

— Шофёрда, мени гьисабымда, бек агьамиятлы эки хасият болмагъа герек, — дей Абзагьир. Биринчиси, оьзюнг гьайдайгъан машинге, къурдашынга, ёлдашынга йимик, янашмагъа герексен. Экинчиси, ёлгъа чыкъгъан оьзге шофёргъа да тезги ёлдашынга, танышынга, къардашынга йимик бакъмагъа герексен. Айтагъаным, сен къуллугъун етишдирмесенг, машининг де сагъа къуллукъ этмес. Сонг да, ёлда ёлукъгъан шофёргъа тарыкъ болгъанда кёмекге етишмесенг, уьзюрю болгъанда, сен де кёмексиз къалырсан.

Дурус сёзлер. Гертилей де, узакъ ёлда не болуп къалмакъ да бар. Шо заман оьзгеге рагьмулу болмасанг, сагъа да гиши рагьму этмежеги белгили.

Мени булан хабарлайгъан вакътиде Абзагьир Байрамов шофёр болуп ишлейген узакъ йылланы ичинде оьзюню бу пикрусун яхшы гертилеген, йыракъ ёллукъ сапарларда ёлукъгъан кёп-кёп къужурлу гезиклени эсге ала.

Тюзюн айтмагъа герек, Абзагьир Байрамов загьмат тёгеген автокомбинатда машинлени пайдаландырывну асувлулугъу гьали де айтардай оьрде тюгюл. Шо санав бугюнге 53 процентден оьтмей. Болса да мунда ишлейген Магьамматсолтан Алисолтанов, Гиччибек Гиччибеков, Умар Алиев ва булагъа ошагъан оьзге сынавлу шофёрлар, Абзагьир Байрамов йимик, оьзлер къуллугъун кютеген машинлени болгъан чакъы асувлу кюйде пайдаландырмагъа бек гьаракат этип чалышалар. Шо саялы оланы иш натижалары да оьзгеленикинден эсе хыйлы артыкъ.

— Къайсы ерде ишлесенг де, не касбуну башын тутсанг да, загьматчыны юрегинде бугюн тюнегюнден эсе яхшы ишлемеге терек деген къаст болмагъа герек. Шолай къаст, шолай талпыныв болмаса, тангаласында яхшы яшав къаравулламакъ тюз болмас, дей болагъан эди атабыз, — деп, Абзагьир бугюн атасы сав заманда оьзюне этеген насигьатланы уллу гьюрмет булан эсгере.

1989-нчу йылда автокомбинатда 90 шофёр оьзлер юрютеген автомашинлени ижарагъа алып ишлемеге башлагъан. Абзагьир де шо алдынлы къайдагъа гёре биринчилерден болуп загьмат тёкме урунгъан.

— Ижарагъа чыгъып ишлеме башлагъан сонг, предприятиебиз булан байлангъан дыгъаргъа гёре, мен гьар айда автокомбинатгъа 2300 манат акъча тёлемеге герек эдим, — деди Абзагьир, — амма мен буса шо акъчаны кёбокъ да артыкъ этип — 4 минг манатлар тёлей эдим. Шо къайда автокомбинатгъа да пайдалы эди деп эсиме геле, бизге де пайдалы эди. Неге тюгюл, белгиленген 2300 манатдан артыгъыны 60 проценти бизге къайтарыш этилип гелмеге герек эди. Амма, бир себеплеге гёре, комбинатны ёлбашчылары шону бизге бермеге артыкъ гёрдю. Натижада бу йыл шо алдынлы къайдагъа гёре ишлеме муштарлыланы санаву хыйлы кемиди.

Болса да Байрамов шо къайдагъа гёре бу йыл да ишлемеге хыял эте.

Оьзюню ишинде уллу сынав топлагъан Абзагьир Байрамов бугюн яш шофёрланы гьайлы насигьатчысы да дюр. Ол касбусуну четим сырларына уьйренмек учун заманын аямай.

Абзагьир гьайдайгъан маркалы автомашинлер, техника яндан гёз алгъа тутулгъан гесимге гёре, капремонтсуз, 500 минг чакъырым ёл юрюмеге герек. Гьакъыкъатда буса Байрамовну машини янгыз артдагъы эки йылны ичинде 600 минг чакъырым ёл юрюп тура.

— Бу дагъы да шончакъы чакъырым ёл юрюмеге герек, — деп, Абзагьир къабургъабызда токътагъан машинни капотуну уьстюнден къолуну аясын, къозуну аркъасын сыйпайгъандай, астаракъ юрюте.

— Шофёрланы арасына гирсенг, олар запчастлар етишмейгенликни гьакъында кант этмеге башлайлар. Сизде нечикдир шолар булангъы гьал?

— Воллагь, нечакъы бола буса да бузукъ. Бизде автомашинлер шолар булан 15 процентге тюгюл таъмин этилмей. Болса да, шо гьакъда сёз чыкъгъанда эсгерип къоймагъа сюемен, бизин автоколоннада, янгыз бизде тюгюл, бары да автопредприятиелерде дегенлей, янгылыкъ яратывчуланы пикрулары, олар ойлашып чыгъарма болагъан янгылыкълар гёз алгъа тутулмай, яшавда къолланмай къала. Айтагъаным, оланы шо таклифлери яшавгъа чыгъарыла эди буса, машинлерибизни эсгиленген кёбюсю бёлюклери автопредприятиелерде яда ерли заводларда этилинип, шо къытлыкъны хыйлы кемитмеге болажакъ эди.

Мен автокомбинатда болгъанда, бу предприятиени баш инженерини гьаракаты булан, Байрамовну ойларын яшавгъа чыгъармакъ учун, бек пайдалы иш этмеге башлагъанны билдим. Масала, мунда КамАЗ машинлеге бек тарыкъ болагъан, амма оьзю бек къыт ва тез бузулуп къалагъан частны гёз алгъа тутуп, баш инженер И. Алиярову янгылыкъ яратывчу таклифи булан, шону автокомбинатда къуюп гьазир этмеге башлагъанлар. Демек, мунда ишчилени практика сынаву да, ёлбашчыны пикрусу да арив рас гелген ва гьали ортакъ ишге уллу пайда бере.

1962-нчи йылдан берли биринчи класслы шофёр ва автомеханик Байрамов арасын бёлмеген гьалда эсгерилген автокомбинатда ишлейген 23 йылны ичинде шо предприятиени ва тармакъны ёлбашчыларыны янындан кёп баракаллалар алгъан. Ол «Уьлгюлю загьматы учун» деген медаль булан савгъатлангъан. Коммунист загьматны алдынлысы. Огъар, узакъ йылланы боюнда хатасыз ишлейгени саялы, I, II, III даражалы белгилер берилген.

Абзагьир Байрамов насипли уьягьлюню башы да дюр. Ону бу тухумну асил мердешлеринде тарбиялангъан дёрт яшы бар. Уллу уланы Умар Совет Армияны сыдраларына къуллукъ этме баргъанда, ону атасы Абзагьир, тезде оьзюню атасы Абсайит этгендей, яшавда мекенли белги къоймакъ учун, не ерде болса да, не касбуну юрютсе де, загьматына гьакъ юрекден янашмакъны насигьат этген.

Гьали-гьалилерде армиядан ватандаш борчун кютюп къайтгъан Умар, бу автокомбинатгъа гелип, атасыны къабургъасына тюшюп, загьмат тёкме башлагъан. Гьали, уланыны яхшы гьаракат этегенине къарап, Абзагьир, уланы да аталаны насигьатына амин болажагъына инана.

...Ишчи наслуну къайратлы загьмат ёлу узатыла.

Д. АЛКЪЫЛЫЧЕВ,
хас мухбирибиз.

Бизин баянлыгъыбыз

«ДОСЛУКЪ, НАСИП ЁРАЙМАН»

Политика, жамият яшавдагъы гьал алышынып, адамланы эркинлиги, ихтиярлары артгъанда, жамиятда динге янашыв да алышынды. Партия ва совет къурумланы янындан бугюн динге янашывда мекенли башгъалыкъ эс этиле.

Бизин мухбирибиз Темиркъазыкъ Кавказны бусурманларыны гьали-гьалиде Магьачкъалада оьтгерилген съездинде муфти этилип сайлангъан Исаев Багьавутдин булангъы ёлугъувунда шо масъалаланы гьакъында лакъырлашгъан. Ону кёбюсю пикрулары, таклифлери, ёравлары бизин бугюнгю яшавну талапларына, айрокъда янгыртып къурувну девюрю гётерген кёп тюрлю масъалаланы ругьуна къыйышмай да тюгюл.

Уьлкени, республикабызны конституцияларында динге инанывгъа берилеген эркинликлерден пайдаланып, бугюн Темиркъазыкъ Кавказны бусурманларыны управлениесини муфтиси Исаев Багьавутдин тавлар элибизни ватандашларына, бары да халкъларына береген насигьатларында бугюнгю жамият аралыкъланы, яшавлукъ масъалаланы, ругь байлыкъланы гьакъында айта туруп, ёрукъгъа, маслагьатгъа чакъыра.

— Гьюрметли къардашларым ва къызардашларым, — деп эсгере оьзюню чакъырывунда ол, — булай уллу гюнлерде гьар адам бир-биревден, ювукъ адамларындан, хоншусундан, таныш-билишинден яманны, къалгъан хатирни гече. Некъадар рагьмулу болма, бир-биревге къол ялгъама, кёмеклешме, тарыкъ-гередгине табулма герек бола. Неге тюгюл, янгыртып къурув бизге береген имканлыкълардан пайдаланып, шо адилли муратлагъа етишмеге, оланы яшавгъа чыгъармагъа да уллу онгайлыкълар ярата. Республиканы ёлбашчылары да, бары да адамланы, шоланы арасында динге инанагъанланы да, законлу ихтиярларын таъмин этивге байлавлу чаралар гёре. Телевидениеден, радиодан таба да булай маслагьатлагъа, насигьатлагъа ёл берилер деп умут этебиз.

Бары да халкълагъа айрылмагъыз, биригигиз демеге сюемен. Бир-биревге рагьмулу болугъуз, бир-биревню сюююгюз, адам-адамгъа ювукъ болугъуз. Неге тюгюл, къайсы санны авруву сюйсе болсун, шону оьзге санлары да сезе, савлай къаркъараны къыздырма къуршай. Бир миллетни, бир миллетден айырмакъ, адамланы миллетлени пайламакъ чы айрокъда авур гюнагь деп санала. Адамлар, миллетлер, тайпалар яралмагъа да бир-бири булан къатнасын деп яралгъан. Бир-биревге душманлыкъ, яманлыкъ, кемлик учун тюгюл, ювукълукъгъа, ярашывлукъгъа, гьюрметге яралгъан.

Инсанланы дин башгъалыгъы булан да айырмайлы, адамгъа бютюн гьюрмет булан янашма тийишли бола. Муна шо ягъындан алгъанда Темиркъазыкъ Кавказны бусурманларыны дин управлениеси уьлкеде миллетлени арасында тувулунгъан гьалгъа рагьатсызланагъанын билдире. Дагъыстанда 30-дан да артыкъ тюрлю миллетлер яшай буса да, миллетлени арасындагъы парахатлыкъда, миллет айырмайгъанлыкъда бизин къошумубуз да бар демеге ярай. Неге тюгюл, биз оьзюнге ёрайгъанны оьзюнг йимикге де ёра деп уьйретебиз. Гележекде де Бусурманланы дин управлениеси, муфти гьисапда мен, яхшы хыяллары, адилликни ёлуна четимликлер салып, къалмагъал, къаршылыкъ тувдурма къарайгъанланы айыплажакъбыз. Бары да ватандашланы парахатлыкъгъа, юрек бирликге чакъырамаи. Биз халкъланы, бары да адамланы арасында оьр къылыкъ талапланы ругьунда бир-биревню англайгъанлыкъны беклешдирме герекбиз.

Бизге, дагъыстанлылагъа, уьлкени бары да халкъларына да, бирликде яшама, бирче ишлеме, сююнчлени ва къайгъыланы да бирликде пайлап алма уьйренме тюшежек. Биз яшоьрюмлени къылыкъ, ругь тарбиясын мугькамлашдырма, агьлюню къылыкъ кюрчюсюн мекенлешдирме де къаст этебиз.

Мен сизин юрек бирликге, яхшы ишлеге чакъырамаи, адамланы арасында дослукъ, насипли яшав ёрайман.

Адамланы гьайында

Хасавюртдагъы Дагъыстан консерво заводда хозяйство масъалаланы чечивде ишлейгенлеге айрыча тергев бакъдырыла. Хозяйство планларда социальный масъалалагъа кёп тергев берилегенлиги де шону англата. Масъала, бу йылгъа тизилинген планларда ишчилени материал якъдан иштагьландырывгъа кёп ер берилген. Шогъар мунда 273 минг манат акъча гёрсетилген.

Ишчилени алапалары да йыл сайын арта, оланы загьмат шартлары баргъан сайын яхшылаша. Шо муратлар учун гёрсетилген акъчаны къадары 30 минг манатгъа етише. Ишчилени 90 проценти хас опуракълар булан таъмин этиле. Предприятиени яшавлукъ уьйлер фонду, яшлар комбинаты, столовыйы, кёмекчи хозяйствосу бар.

Оьзюню ишинде заводну профсоюз комитетини председатели Нурутдин Пашаев де ишчилени талапларын якълавгъа кёп тергев бере. Ол гьали ювукъда ДАССР-ге халкъ депутат этилип сайлангъан. Ишчилени культура-ял алыв масъалалары профсоюз комитетни ишинде агьамиятлы ер тута. Заводда оьзлени уьйлерин къурагъан адамлагъа оьзюню багьасындан 50 процент тёбен даражада къурулуш материаллар бериле. Бавчулукъ ва огородчулукъ ёлдашлыкъланы членлерине де шолай кёмек этилине. Заводда ишлейгени уьч йыл бола буса, янгы уьйленген агьлюлеге кёмек гьисапда 1500 манатны къадарында ссуда акъча бериле. Аз алапа алагъан, тарчыкъ адамлар буса яшайгъан уьйлери учун гьакъ тёлевден эркин этиле.

— Бу йыл, — деп хабарлай Нурутдин Пашаев, — предприятиени социальный якъдан оьсдюрювню фондундан таба дачалар алгъан адамлар учун ссуда акъча берилген. Шолай 45 адамгъа кёмек этилинип тура. Дачалар къурмакъ учун этилинеген харжланы яртысын да завод оьзюню бойнуна алмагъа хыял эте.

В. ЯРМОЛЕНКО.

Педагогика ишни усталары

ОЬМЮРЮНЮ 50 ЙЫЛЫН — ШКОЛАГЪА

Чачыма акъ гирген, дол къаркъаралы, бийиксув, жагь адам магъа илиякълы иржайды ва уьйге чакъырды. Тюш болгъунча дарслары ёкъну билип, мен, Бабаюртдагъы 2 номерли орта школаны [...]

оьзлени ана тилине бакъгъан якъда гьайсыз янашывну тувдургъан. Школагъа юрюме башлагъан яшны ата-ана рус тилде юрюлеген классгъа тапшура. [...]

Милицияны яшавундан

ЮРЕК ТАНГЛАГЪАН КЪУЛЛУКЪДА

Биз кабинетге гиргенде, Буйнакск РОВД-ни старший участка инспектору, милицияны капитаны Муса Шуршаев къарсалап телефон сёйлеп тура эди.

— Багъышлап къоюгъуз, къыставуллу вакъти. Тёбенжюнгютейде савутлангъан бир жинаятчы халкъны арасында пелекет гётергенни билдиргенлер, — деп, телефонгъа къычырып тербей. — Алло, алло Гьажирагьим етишгенми? Жавап беригиз.

Сёйлеп битген сонг, астаракъ къолъявлугъун чыгъарып, мангалайына бюртюк-бюртюк болуп чыкъгъан терин сибире.

— Гьали сизин ихтиярыгъыздаман. Начальнигибиз билдирген кюйде, сизге уьлгюлю къуллукъчу булан таныш болмагъа герек. Айтайым о кимдир. Милицияны старший лейтенанты, участка инспектор Гьажирагьим Хапчаев. Мен сизге ону гьакъында язмакъны таклиф этемен. Лап да къыйынлы, четим участка огъар тапшурулгъан.

Арадан кёп заман оьтмей, кабинетни эшиклери ачылды. Орта оьмюрюндеги, бийиксуз къаркъаралы милицияны старший лейтенанты папкасындан чыгъаргъан кагъызны старший инспекторну алдына салды. Ол да, кагъызда не барны билмеге алгъасап:

— Болгъан зарал, хата? — деп тикленди.

— Парахат болугъуз, ёлдаш капитан. Жинаятчыны больницагъа гелтирип тапшурдукъ. Бичакъдан бираз тырналса тюгюл, дагъы болгъан зат ёкъ.

— Баракалла, инспектор, олтуругъуз. Бу къонакъ да сизин къаравуллагъан, — деп, [...] рюндю. Яшав буса, муна гёрюп турасыз, милициягъа гелтирди.

1970 — 1972-нчи йылларда ватандашлыкъ борчун Совет Арменияны Туркия булангъы дазусунда кютмеге тюше. Четим асгер къуллукъдан сонг ата юртгъа къайта. Яшдагъы сюювю ону Буйнакск шагьардагъы педагогика училищеге гелтире. Ону уьстюнлю кюйде битдирип, бир нече йыллар алда оьзю охугъан школасында физкультурадан дарс берме башлай. Яш учитель янгыз педагогика чалышыву булан токътамай. Жамият ишлеге де актив кюйде къуршала. Депутатлыкъ тапшурувларына гёре ДНД-ни председатели болуп чалыша.

Оьзюне тапшурулгъан ишге намусу булан янашагъанлыгъы тергевсюз къалмай. Яш адамланы гележекдеги къысматында, айырып айтсакъ, касбу танглавда сынавлу насигьатчыланы таъсири уллу роль ойнайгъаны белгили. Гьажирагьимни яшавунда да шолай болгъан. Ленин РОВД-ни начальниги Расул Исаев де халкъ дружинникни чалышывунда милиционерни касбусуна лап да тарыкълы хасиятлары барлыгъын англап, Гьажирагьимни оьзюню ягъына лакъыргъа чакъыра. Шо арада болгъан сёзден сонг насигьат беривчюню таклифине гёре комсомолдан таба РОВД-ге къуллукъгъа чыгъарыла.

Бёлюкню коллективи Гьажирагьимни оьз адамы йимик къаршылай. Оьзю де жаваплы ишде, биринчи гюллеринден туруп, жамиятгъа аркъа таяп чалыша. Гюнден гюнге сынав топлай. Яш къуллукъчудагъы борчуна гьалаллыкъны гьис [...]

байлавлукъ тутмасанг, иш алгъа бармай. Озокъда, ишге шо якъдан къарагъанда, ол бажарывлу тарбиялавчу да болмагъа герек. Лакъырыбыз шо ерге етишгенде старший участка инспектор:

— Гьажирагьим оьтесиз масхараны сюеген, къувнакъ адам. Кимге де ярап бола. Шолайлыкъда оьзюню айланасына тюрлю хасиятлы адамланы да тарта, — деп макътагъанда, Гьажирагьим уялгъандай болуп:

— Муса Забитович, янгыз мени айтып турсагъыз арив болмас. Тёбенкъазаныш участканы инспектору Абакар Къурбановну неге макътамайсыз. О чу 13 минг адамны къуллугъун кюте, — деп токътады.

Районну бары да юртларында яшайгъан адамланы санаву 54 мингден айлангъан Гьар участка инспекторгъа 4000 адамны къуллукъларын кютмеге тарыкъ. Гьажирагьимни оьзюню участкасында олар эки керен кёп. Амма оьзю къыйын, авур деп кант этмес.

Гьажирагьимни участкасындагъы юртлар бир-бириндеи арекде ерлешген. Тёбенжюнгютей, Оьржюнгютей, Буглен. Гьарисинде учётгъа алынгъанлар, тергевню тюбюндегилер бар. Алда жинаятчылыкъ этип къайтгъанлагъа айрыча тергев герек. Шолайлар булан Гьажирагьим онгача иш гёре. Терс ёлдан, къаравлардан къутулмагъа, арчылмагъа кёмеклеше. Шону гертилигин исбатлайгъан мисаллар да аз тюгюл.

Оьр охув ожакъдан янгы къайтгъан вакътиси. Юртгъа къайтгъан вакътиси. Юртгъа етише. Къашкъарала. Авлакъдан, отлавлукълардан къайтгъан мал, тувар орам-орамла- [...]

англап, гьар абатын ойлашып ала.

— Яшда умутлар уллу бола. Милицияда къуллукъ этмеге умутунг бар эдими? — деп сорайбыз огъар.

— Гертиден де, дюньяда къужурлу касбулар кёп бар. Шоланы гьакъында оьзюм де кёп ойлашдым. Школада охуйгъан чагъымда, атам, анам йимик, топуракъгъа къуллукъ этмеге эпсиз гьасирет эдим. Башда агроном болмагъа сюйдюм. Сонггъа таба учителни иши къужурлу гёрюндю. [...]

дагъы да арта. Участкада низамны бузувлар, къыставуллукъ белгили кюйде тёбенлеше. Арадан кёп заманда оьтмей, Гьажирагьимни къасты булан бютюнсоюз ахтарывдагъы 4 къоркъунчлу жинаятчы тутулунуп, тийишли органлагъа тапшурула.

Милицияда къуллукъ этмек тынч иш тюгюл. Участка инспектор болмакъ дагъы да къыйын. Неге тюгюл, гечегюн постдасан. Гьар агьлю, коллектив, школа булан ювукъ

Советге ёлугъувгъа чакъыра. Оланы арасындагъы лакъыр гече геч болгъунча узатыла.

Сёзлер, инандырывлар булан ойнамай Гьажирагьим Абусупьянгъа исполкомдан таба уьй къурмагъа участка алмагъа кёмек эте. Бара-бара ол жамиятгъа пайдалы ишге къуршала, уьй-эшик болуп, агьлюсюнде эки авлет де тува. Гьали ол инспекторну гёнгюллю кёмекчиси.

Гьалиги заманда ерлерде милли, динге байлавлу масъалалар иттилеше. Гьажирагьимге бегетилген участкада тюрлю миллетлени вакиллери яшай. Къумукъланы, аварланы, даргилени дини бир буса да, арасында тенгликни болдурувгъа тергевсюз болмагъа тюшмей. Шону учун инспектор да, гьар гюн дегенлей, онлар булангъы адамлар булан лакъыр эте, маслагьат берип къайтара.

Ичкичилик, савдюгерчилик баргъан сайын кёп бола бара. Шоланы балагьындан да халкъны арасында кёп разисизликлер тувулуна. Лап да яманы сутурлукъдан, малгъа сатылгъанлыкъдан, ичкиге амракълыкъдан агьлюлер бузула, авлетлер ата-ананы сюювюн гьис этмей къала.

Тёбенжюнгютейли С. (биз ону атын эсгермей къоябыз) наркология диспансерде учётда. Ону «къуюдан» чыгъармакъ учун да Гьажирагьим аз къыйын тёкмеген. Гьали ол да уьй-эшик болгъан. Чапаевни атындагъы колхозда алдынлы токарланы бириси.

— Гьажирагьим, оьз ишингде сен не затны лап да оьр гёресен, лап да агьамиятлы деп гьисаплайсан?

— Жамиятны пайдасына чалышмакъ ва шону булан разилик къазанмакъ мени учун лап да аслу иш. Ишге байлавлу болуп, ёлларда кёп айланаман. Дагъысын айтмагъанда, ёл чыкъгъанлагъа машин, автобус токътатып, миндирип йиберсек де, уллу яхшылыкъ тюгюлмю.

1989-нчу йылны гьасиллерине гёре Буйнакск РОВД-ни участка инспекторларыны арасында юрюлген социалист ярышда алдын гелген Гьажирагьим Хапчаев, бугюнлерде ДАССР-ни МВД-сини инг де яхшы участка инспектору деген сыйлы атгъа ес болмакъ учун чалыша.

Гьажирагьим уьягълюсю Нюрьян булан 4 авлетни тар- [...]

йылгъа тизилинген планларда ишчилени материал якъдан иштагъландырывгъа кёп ер берилген. Шогъар мунда 273 минг манат акъча гёрсетилген.

Ишчилени алапалары да йыл сайын арта, оланы загъ- … лар комбинаты, столовыйы, кёмекчи хозяйствосу бар.

Оьзюню ишинде заводну профсоюз комитетини председатели Нурутдин Пашаев де ишчилени талапларын якълавгъа кёп тергев бере. Ол … цент тёбен даражада къурулуш материаллар бериле. Бавчулукъ ва огородчулукъ ёлдашлыкъланы членлерине де шолай кёмек этилине. Заводда ишлейгени уьч йыл бола буса, янгы уьйленген агьлю- … Шолай 45 адамгъа кёмек этилинип тура. Дачалар къурмакъ учун этилинеген харжланы яртысын да завод оьзюню бойнуна алмагъа хыял эте.

В. ЯРМОЛЕНКО.

Педагогика ишни усталары

ОЬМЮРЮНЮ 50 ЙЫЛЫН — ШКОЛАГЪА

Чачына акъ гирген, дол къаркъаралы, бийиксув, жагь адам магъа илиякълы иржайды ва уьйге чакъырды. Тюш болгъунча дарслары ёкъну билип, мен, Бабаюртдагъы 2 номерли орта школаны учители Надирбек Залибековну уьюне бардым. Загьматны ветераны, педагогика ишни устасы Надирбек Абдулкъадирович яш наслугъа билим ва тарбия беривге оьмюрюню авадан кёп янын багъышлагъан. Биз, юрекге оьзтёрече исив береген, айрыча «макъамы» булангъы къумукъ печни ювугъунда да олтуруп, лакъыр этебиз. Алдагъы заманлар, атлары да унутула барагъан, бузулгъан къумукъ юртлар эсге алына.

Н. Залибеков 1922-нчи йылда Бабаюрт районну Ахайотар юртунда тувгъан. Школа чагъына етишгенде, уьч чакъырым арида ерлешген Къаратёбе деген юртгъа юрюп, дёртюнчю классгъа ерли охуй. Шо юртлар гьали экиси де ёкъ. Надирбек, гиччи заманындан тутуп да, охувгъа муштарлы, янгы-янгы маълуматланы билме кёп сюе болгъан. Дёрт класс булан тамамланмай, ол алты чакъырым йыракъдагъы Адилянгыюртгъа, 5-нчи классгъа юрюме башлай. Къышны сувугъуна, гюзню янгуруна къарамай, юртгъа юрюп, ол 7-нчи классны битдире. Охувун узатма гьасирет улан 1937-нчи йылда Хасавюртдагъы педагогика училищеге охумагъа тюше. Надирбек, онда уьч йыл охуп, училищени яхшы къыйматлагъа битдире. 1940-нчы йылда, башлапгъы классланы учители болуп, 7 номерли Львовскиге геле ва иш башлай. 1989-нчу йыл ол 1-нчи сентябрни 50-нчи гезик школада къаршылагъан.

— Ана тилден дарсланы 1945-нчи йылдан берли юрютемен, — дей Н. Залибеков. — Йылдан-йыл юрекни талчыкъдырагъан зат — ана тилден дарслагъа юрюйген яшланы санаву аз бола барагъанлыкъ. Гьали болгъунча ана тилге, ону оьсювюне онча тергев берилмей гелген. Шо да ватандашланы янындан оьзлени ана тилине бакъгъан якъда гьайсыз янашывну тувдургъан. Школагъа юрюме башлагъан яшны ата-ана рус тилде юрюлеген классгъа тапшура. Чакъырып, олайлар булан сёйлеймен. «Русча билгенни сюебиз», — дей. Ана тилинде сёйлейген, русча бир сёз де билмейген яшны шо классгъа берме ярамай. Неге тюгюл, биринчи гюнлерден тутуп, ол яш русча бир сёз де англамай. Шо гьал буса учителни къазапландыра, къычырып сёйлеме борчлу эте. О заман яш школагъа бармайман деп тута. Мени етти авлетим бар. Барысы да къумукъча охуп оьсген. Барысы да оьр билим де алгъан. Ана тилинде юрюлеген классгъа берсек, рус тилни билмежек, оьр билим алма болмажакъ, деп ойлаша кёбюсю ата-аналар. Шо бирдокъда тюз тюгюл.

Надирбек Абдулкъадирович Львовскиде бир йыл ишлей. Сонг яш педагогну Къаратёбедеги (оьзю дёрт классны битдирген юрт) школагъа директор этип белгилей. Шонда ол юрт тозулгъунча, 1945-нчи йыл болгъунча ишлей ва Мужукъайдагъы школагъа директор болуп чыгъа. Жагьил улан, бар гьюнерин салып, охувчулагъа билим берив, тарбиялав иш оьр даражада болсун учун чалыша. Гьаракатчы, англавлу директорну районда уьлгюге гёрсетмеге башлайлар. 1953-нчю йылда уьлгюлю иши, бажарывлулугъу учун Н. Залибековну Бабаюрт райОНО-ну заведующийи этип белгилейлер.

Н. Залибеков бу ишде де оьзюню гьаракатчылыгъын, бажарывлулугъун гёрсете. Буса да, яшлар булан жанлы иш юрюте гелген улан школаны, охувчуланы, оьзю юрютеген дарсланы сагъынма башлай. Эки йыл ишлеген сонг ол школагъа къайта. Хамаматюртдагъы орта школаны директору болуп ишлеме башлай.

Яш наслуну яхшы хасиятлагъа уьйретмек, оьз халкъына, уьлкесине пайда береген кюйде тарбияламакъ тынч масъала тюгюл. 1958-нчи йылда, Дагъыстанда биринчилей, Хамаматюртдагъы орта школада охувчуланы производство бригадасы къурула. Охувчулар, кёп ерге гьабижай чачып, бир гектардан план булан 45 центнерни орнуна 58 центнер тюшюм ала. Колхозда буса шо 30 центнерге етише болгъан. Хамаматюрт школагъа сынав алмакъ учун республиканы оьзге школаларындан гелме башлай. Бригаданы ишин уьлгюлю кюйде къургъаны учун Н. Залибеков ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну Гьюрметлев грамотасы булан савгъатлана.

Н. Залибеков, къайда ишлесе де, тийишли низам болдуруп, оьзгелерден де низамны талап этип гелген. Гьали ол бир заман оьзю охутгъан охувчуланы яшларыны яшларына дарс бере. Олагъа йимик, булагъа да талаплы, охувчулар ана тилин, шаирлени, язывчуланы, къумукъ культураны, тарихни билгенни сюе ва оьзюню бай сынавун, билимин аямай, олагъа бермеге къаст эте.

— Къумукъ тилден, адабиятдан программалар эсги. Яшав булан тыгъыс байлавлугъу болма герекли китаплар эсги. Гёресиз, яшав гюн сайын алгъа бара, программалар буса шо эсги кюйде къалгъан, — деп, Надирбек Абдулкъадирович жаны авруп сёйлей. — Охувчуланы англаву да артгъан. Адабият дарсланы диспут къайдада, сиз нечик ойлашасыз деген сорав булан оьтгерме тюше. Сонг да, адабият дарсларда къумукъ асарланы гечме герек. Оьзге миллетлени асарлары учун дагъыстан адабият бар чы. Бизин алимлерибиз, адабиятчыларыбыз бу гьалны тезлик булан тюзлемесе, янгы программаны, янгы китапланы гьайын этмесе ярамай.

1964-нчю йылда Н. Залибеков Магьачкъаладагъы педагогика институтну битдире ва шо йыл Бабаюртдагъы орта школаны директору болуп ишлеме башлай. Шо бир заманны ичинде къумукъ тилден ва адабиятдан дарсланы да юрюте. 1982-нчи йыл болгъунча ол школаны директору болуп чалыша ва пенсиягъа чыгъа. Пенсиягъа чыкъгъан сонг да ол школаны, оьзю ёлбашчылыкъ этген коллективни, охувчулар булангъы дарсланы къоюп, уьйде янтайма болмай. Ярым асруну боюнда яш наслуну эдепге-къылыкъгъа уьйретген, тарбия берип гелген педагог гьали де школада оьзю кёп сюеген ана тилинден дарслар юрюте. Огъар савлукъ ва узакъ оьмюр ёрайбыз.

Я. БИЙДУЛЛАЕВ.

Суратда: загьматны ветераны, педагогика ишни устасы Н. Залибеков.

Автор чыгъаргъан сурат.

… огъар тапшурулгъан.

Арадан кёп заман оьтмей, кабинетни эшиклери ачылды. Орта оьмюрюндеги, бийиксуз къаркъаралы милицияны старший лейтенанты папкасындан чыгъаргъан кагъызны старший инспекторну алдына салды. Ол да, кагъызда не барны билмеге алгъасап:

— Болгъан зарал, хата? — деп тикленди.

— Парахат болугъуз, ёлдаш капитан. Жинаятчыны больницагъа гелтирип тапшурдукъ. Бичакъдан бираз тырналса тюгюл, дагъы болгъан зат ёкъ.

— Баракалла, инспектор, олтуругъуз. Бу къонакъ да сизин къаравуллагъан, — деп, бизин таныш этди.

Гьажирагьимни яшлыгъы Ленин районну къумукъ юрту Дёргелиде оьтген. Атасы чакъсыз гечингенге гёре, тенглилери йимик, талайлы, эркин-эмин кеп чекмеге тюшмеген. Атасыз буса да, терс ёлгъа тюшмей, яманлардан уьлгю алмай, яхшыны да, яманны да айырып билеген кюйде оьсе. Анасыны гёнгюндегин … жирагьимни яшавунда да шолай болгъан. Ленин РОВД-ни начальниги Расул Исаев де халкъ дружинникни чалышывунда милиционерни касбусуна лап да тарыкълы хасиятлары барлыгъын англап, Гьажирагьимни оьзюню ягъына лакъыргъа чакъыра. Шо арада болгъан сёзден сонг насигьат беривчюню таклифине гёре комсомолдан таба РОВД-ге къуллукъгъа чыгъарыла.

Бёлюкню коллективи Гьажирагьимни оьз адамы йимик къаршылай. Оьзю де жаваплы ишде, биринчи гюллеринден туруп, жамиятгъа аркъа таяп чалыша. Гюнден гюнге сынав топлай. Яш къуллукъчудагъы борчуна гьалаллыкъны гьис этген РОВД-ни башчылары ону оьр охув ожакъгъа хас билимлер алмагъа йибермеге токъташа. Ол СССР-ни МВД-сини академиясыны Ростовдагъы филиалын битдире.

Оьр билимли специалист янгы, четим гьисапланагъан участкагъа бакъдырыла. Огъар Тёбенжюнгютей участка инспекторну къуллугъун тапшуралар. Борчлар, жаваплылыкъ … этмес.

Гьажирагьимни участкасындагъы юртлар бир-бириден арекде ерлешген. Тёбенжюнгютей, Оьржюнгютей, Буглен. Гьарисинде учётгъа алынгъанлар, тергевню тюбюндегилер бар. Алда жинаятчылыкъ этип къайтгъанлагъа айрыча тергев герек. Шолайлар булан Гьажирагьим онгача иш гёре. Терс ёлдан, къаравлардан къутулмагъа, арчылмагъа кёмеклеше. Шону гертилигин исбатлайгъан мисаллар да аз тюгюл.

Оьр охув ожакъдан янгы къайтгъан вакътиси. Юртгъа етише. Къашкъарала. Авлакъдан, отлавлукълардан къайтгъан мал, тувар орам-орамлагъа бёлюнюп, уьй-уьюне къайта. Тозулмагъа турагъан очарда тезги ювугъу къаршы гелип, юртгъа къоркъунчлу жинаятчы, етти керен туснакъда олтургъан Абусупьян Шалилов къайтгъаны гьакъында билдире.

Бу хабар сагъынгъан агьлюсюн, авлетлерин унутдура. Инспектор сорав этип ону токътагъан ерин биле. Юрт …

… жиятны деп гьисаплайсыз?

— Жамиятны пайдасына чалышмакъ ва шону булан разилик къазанмакъ мени учун лап да асиу иш. Ишге байлавлу болуп, ёлларда кёп айланаман. Дагъысын айтмагъанда, ёл чыкъгъанлагъа машин, автобус токътатып, миндирип йиберсек де, уллу яхшылыкъ тюгюлмю.

1989-нчу йылны гьасиллерине гёре Буйнакск РОВД-ни участка инспекторларыны арасында юрюлген социалист ярышда алдын гелген Гьажирагьим Хапчаев, бугюнлерде ДАССР-ни МВД-сини инг де яхшы участка инспектору деген сыйлы атгъа ес болмакъ учун чалыша.

Гьажирагьим уьягьлюсю Нюрьян булан 4 авлетни тарбиялай. Олардан уллусу Осман да, бугюн атасы танглагъан касбуну ушата. Ол да гележекде не саниятны башын тутса да, атасы йимик жамиятны пайдасына чалышажагъына шеклемеймен. Неге тюгюл, атасы авлетлерин шолай тарбиялай.

Къ. ГЬАСАНОВ,
хас мухбирибиз.

ДАССР-ни МВД-сини пресс-группасы билдире

Магьачкъала шагьарны Ленин районунда бир гечени ичинде дёрт уру болгъан. Жувуп илинген еринден япон куртка, Сатыв-алыв министерлигини АТХ-сыны «Москвич» автомобили, 21 номерли СПТУ-ну устаханасындан «Юность» деген телевизор ва «Аэлита» деген магнитофон урлангъан. Магнитофонну урлагъан гишилер тутулгъан.

* * *

Лаптиевни атындагъы орамны 57 номерли уьюню абзарында уьч яш А. Баклановадан акъча талап этген, сонг буса туфлилерин чечип алгъан. Шолар Магьачкъаладагъы 9 номерли школаны 9-нчу класында охуйгъан уьч яш болгъан.

* * *

Буйнакск шагьарда эки уру болгъан. Бириси «Дружба» деген микрорайонну 56 номерли уьюнде, бирдагъысы яшавлукъ массивдеги 1 номерли уьйде. Эки де ерден акъча ва алтын маллар урлангъан.

* * *

Хасавюрт шагьарда 19-нчу мартда, киритни бузуп, уручу Дагагроснабны 1 номерли складына гирген, «Амстрад-1640» эки компьютер урлагъан.

* * *

Тувулунгъан эришивлюкню натижасында хулиганлар 1966-нчы йыл тувгъан ва Ленингентде яшайгъан Г. Жабрайыловгъа бичакъ булан эки керен ургъан. Г. Жабрайылов больницагъа алып барагъан ёлда оьлген. Оьлтюрювде ортакъчылыкъ этген уьчев тутулгъан, ахтарыв юрюле.

* * *

Магьачкъаладагъы аякъ гийимлер этеген фабрикни складындан ярашдырмакъ учун мунда берилген иш тигеген дёрт машин урлангъан.

* * *

Гьали-гьалилерде Москвадан Тегерангъа барагъан 94 номерли поездни ичинде Вьетнам Халкъ Республикасыны ватандашы Ван Тхи Кунг Игни 6250 манат акъчасы урлангъан.

* * *

Магьачкъаланы 2 номерли базарында гьали-гьалилерде, пурханы тешип, комиссионный тюкенге гирип, урлама сюйген М. Кастрашиговну тутгъанлар. Ол алдын да эки керен туснакъгъа тюшген болгъан. Ону булангъы дагъы да экев къачып къутулгъан.

* * *

Южносухокумскини шагьар пляжында А. Л. Солнешкинни сюеги табулгъан.

* * *

Ич ишлени Совет район бёлюгюню БХСС-сини къуллукъчулары Магьачкъаланы К. Марксны атындагъы проспектини 15-нчи линиясында 20 номерли уьйде яшайгъан Д. О. Мутаеваны тутгъан. Бир ерде де ишлемейген шо адамдан 5 минг манатны къадарында промышленный маллар чыгъарып алынгъан.

* * *

Башлыгентдеги орта школаны 9-нчу классында охуйгъан М.-П. Магьамматов биринчи классдан берли де сурат чыгъарыв булан машгъул болма сюе болгъан. Тек ону фотоаппараты болмагъан. Шо саялы да ол гьали-гьалилерде, киритни де бузуп, Башлыгентни фотолабораториясына гирген. Шондан ол «Зенит-Е» маркалы фотоаппарат алгъан. Гетип барагъанда, «Электроника-302» маркалы магнитофонну да алып къойгъан. Тек ол, музыка да согъуп, узакъ заман сурат чыгъармагъа болмагъан. Арадан бир гюн де гетмей, шоланы барысын да къайтарып бермеге тюшген.

* * *

Гьали-гьалилерде Магьачкъалада, киритни бузуп, 5 номерли орта школаны фотолабораториясына гирип, 4 минг манатдан да артыкъ акъчаны къадарына радио-сурат чыгъарыв малларын урлагъан. Артындагъы гюн урлангъан шо затлар локомотив депону территориясындан табулгъан.

* * *

Апрель айны 10-нда Магьачкъаланы 1 номерли базарыны территориясында Буйнакск шагьарда Чеховну атындагъы орамны 118 номерли уьюнде яшайгъан Дадабеков «Жигулини» запас частларын оьр багьадан сата туруп тутулгъан.

* * *

Буйнакскини БХСС-ини къуллукъчулары къалын базарда промышленный маллар сатагъан вакътисинде Къыргъызиядан гелген С. Жафарованы тутгъан. 1353 манатны промышленный маллары чыгъарылып алынгъан.

* * *

Кочубей посёлокда уручу, тамны тешип, Кочубей заготконтораны гьазир продукция сакъланагъан складына гирген ва шондан 70 минг манатдан да артыкъ акъчаны къадарына кёрпе маллар урлагъан. Жинаятчылыкъ иш этилген ерде лом ва сынгъан бичакъ табулгъан.

* * *

Урулар Магьачкъала, Каспийск, Хасавюрт шагьарларда айрокъда кёп бола. Магьачкъаланы Киров районунда эртен сагьат 9-ну да, 11-ни де арасында М. Гьажиевни атындагъы орамны 208 номерли уьюнде яшайгъанлагъа уру гирген. 4500 манат акъча ва 5 минг манатны алтын маллары урлангъан.

ТАСС-ны мухбирлери билдире

ЯНГЫЛЫКЪЛАР

АЛМА-АТА

Бу йылдан башлап, Къазахстанны областларыны хыйлыларында тюшюмге зарал гелтиреген жанлагъа къаршы ябушув юрютмек учун къолланагъан химия дарманланы пайдаландырыв гери урулгъанлыкъгъа яда дазуландырылгъанлыкъгъа да къарамайлы, эрте овощлар оьсдюрегенлер сакълав къуралларсыз къалмагъан. Къазах ССР-ни микробиология ва вирусология институтуну алимлери алдагъы пестицидлени орнуна микроорганизмлени культурасыны кюрчюсюнде оьсюмлюклер учун чыгъарылгъан «дарманланы» таклиф этген. Шолардан бириси — «Рубирин» — культураланы чалт оьсдюре, овощлардагъы зараллы увакъ жанлагъа ва аврувлагъа къаршы таъсир эте. Шо янгы дарман гьали сынавдан оьтюп тура. Шо бир вакътини ичинде ону чыгъарывну технологиясы да сынала.

ГРОДНО

Гродно шагьардагъы 2 номерли ТЭЦ-ни коллективи оьзюню гелимини башындан ярым миллиондан да артыкъ акъчаны тас этген. Айлана якъгъа этилген заралны башын толтурувну мунда онгарылгъан къайдасыны кюрчюсюнде шагьар Советини янында ишлейген экология комиссиясы огъар эсгерилген къадарда штраф салгъан. Табиатны нас этеген айры-айры оьзге предприятиелеге де налоглар салынгъан. Экология фондуну маялары савлукъ сакълавну материал базасын беклешдиривге, табиатны сакълайгъан чаралагъа, шагьарны арив этип онгарывгъа йиберилежек.

БАКУ

Республиканы профсоюзлары Бакуну курорт зонасында ял алмакъ учун Чернобыль АЭС-де болгъан аварияда зараллангъан районларда яшайгъан 150 яшны чакъыргъан. Каспий денгизни ягъасында ерлешген Бузовны посёлокдагъы яшлар санаторийи, республиканы яшлар учунгъу савлукъ сакълав центры оланы къабул этмеге гьазирлене.

КРАСНОДАР

Форель балыкъ янгыз таза, агъагъан сувда, аслу гьалда ичеген сувда яшайгъаны белгили. Шо саялы да огъар хырча балыкъ деп де айталар. Муна Адлер шагьарда «Париж коммунасы» деген балыкъчылыкъ колхоз булан бирликде жынслы форель оьсдюреген хозяйство Къара денгизде шо балыкъны оьсдюрмеге гиришген. Шолар экиси де бир-бирине онгайлы кюйде дыгъар этген. Адлерлилер тийишли материал ва емлер бере, къалгъан ишни балыкъчылар оьзлер эте.

(ТАСС-ны мухбирлери, 18 апрель).

БОЛГАРИЯНЫ СОЦИАЛИСТ ПАРТИЯСЫНЫ САЙЛАВЛАНЫ АЛДЫНДАГЪЫ КЛУБУ АЧЫЛГЪАН

СОФИЯ, 24 апрель. (ТАСС). Бугюнлерде Болгарияны социалист партиясыны оьр партия советини бинасына гирип баргъан ерде айрокъда уллу жанланыв гёрюне. Ону себеби — Болгарияны социалист партиясыны сайлавланы алдындагъы клубуну ачылыву.

Бинагъа гирип барагъан ерде бир нече къапеселер ерлешдирилген. Шоларда партияны программасы, платформасы булангъы брошюралар, шону белгиси булангъы значоклар сатып алмагъа бола. Мунда бир нече кафе де ачылгъан, кафелерде гьар кимни яшавуна тиеген масъалаланы арагъа салып ойлашмагъа, эришивлюклер оьтгермеге бола. Эгер де сизин яшарыгъыз политиканы гьакъындагъы хабарлардан ялкъгъан буса, кафелерде олар сюеген затланы тапмагъа бола.

Бинагъа гирип барагъан ердеги уллу плакат алда токътагъан гюнлеге клубну ишини программасы гьакъында билдире.

ЭКОНОМИКА ПРОГРАММАНЫ КЮТЮЛЮВЮНЕ КЪАРАЛГЪАН

ВАРШАВА, 24 апрель. (ТАСС). Польшаны Министрлер Советини жыйынында бу йылны биринчи кварталыны гьасиллерине гёре гьукуматны экономика программасыны яшавгъа чыгъарывунда яхшы ва яман ерлери анализ этилген. Шо вакътини ичинде, экономиканы ёрукълашдырывгъа байлавлу болуп, программада гёз алгъа тутулгъан умуми муратлар яшавгъа чыгъарылгъан. Таклиф этилер...

The Uprooted
Europe's Immigration Panic
Germany: The East European Flood
The Children: A Lost Generation

КЪОМУРБЕК ДЕПУТАТ БОЛГЪАН КЮЙ

ХАБАР

Шагьарны орта боюндагъы генг орамланы бирисинде кварталны яртысына ювугъун тутуп орунлашгъан, къайсы якъдан къарасанг да, «мунаман» деп гёрюнеген, къалкъысы тотуялы темир булан, ханны къаласы йимик, арив онгарылгъан акъ керпич уьйню (огъар авул-хоншулары «Акъ уьй» дей) экинчи къабатында оьзюне айрыча безендирилген кабинетде Аравияда чыкъгъан, уьстюне иран халча яйылгъан дивандагъы къув бётекеге баш салып, хырындан янтайгъан Къомурбек бочке къурсагъын, къыр адамныки йимик, къара тюк басгъан тёшюн сыйпай туруп ойлаша... Янгыз бирев сакъланагъан гиччи камера, оьрдеги челтирли терезеден гелеген гюнгюрт ярыкъ... Биз йимик чанчылагъан, чюмлеп алагъан, тербениш болмаса, санларынгны уьшютеген къарасувугъу булангъы темиркъазыкъ бойлар... Учсуз-къырыйсыз, башына къараса, бёрк тюшеген, чылгъыйы кёкге узатылгъан бийик терекли къалын Тундра... Ярты къурсакълы юхусуз гечелер, гюнагьсыз тиеген юмурукъдан гёгерген гёз тюплер, тюшген тишлер гёз алдындан гезик булан оьте...

Сурат йимик къызны алдатып, намусуна тийгенин, янгыз къалгъан къарт абайны тюйюп-токъалап, байлап, гёмерлигин-кёрлюгюн кисесине ургъаны, къатынгиши ич опуракъланы беш-алты къабат артыкъ сатып, савдюгер эттени, пачалыкъны он минг манатлар булангъы маясына сувукъ къолун узатгъаны саялы жавапгъа тартылып, такъсырны болжалын къысгъартмакъ учун атасыны кёп харжын чыгъаргъанын жагьилликни янгылышы гьисаплай, 15 йыллары туснакъда негьакъ гетген деп ойлай. Гьали оьзю йимиклеге ёл ачылгъанны, юз минг манатлар булан къазанма имканлыкъ берилгенни гьисапгъа алып, «увакъ-тюек» затлар учун яш йыллары туснакъда гетгенине талчыгъа...

Къомурбек, гюзгюню алдына гелип, къаркъарасы мол, уьфюрюп толтургъандай, дёгерек токъ уллу бетине къарап хошлана. Туснакъдан гелгенде атасы салдыргъан авзундагъы алтын тишлеге къарап: «Алышдырмаса ярамай» деп ойлаша. Шо мюгьлетде къапу алдан чалынгъан машинни авазы ону татли ойларын бёле. «Гелди бугъай, къотартайым», — деп, ол алгъасамай, сабур кюйде сюр бёркюн аштархан харбуздай башына къондуруп, Канада дублёнкасын елбеге салып, аста булан тюпге тюше. Абзаргъа гирген шофёр, белин иелтип, башын ерге тийдирме аз къоюп саламлашып: «Ломмайбий йиберген, унну не этейик?» — дей. «Не этейик деген недир, тарт арбангны абзаргъа, къотар муна шу сарайгъа», — деп, Къомурбек пачалыкъ складланы хырын сындырагъан кюйде бек мукъуятлы ишленген, ким де шолай бинаны яшавлукъ учун къуруп бажармайгъан гьамар уьйню гёрсете. Уллу къапулар аваз этип ачыла, шиша йимик йыртыллайгъан бетон абзаргъа «ЗИЛ» тартыла. Къайдан эсе чыгъып гелген арнавутлардай алты-етти жагьил, алгьам сагьатны ичинде машинни бошатып, онда ун болгъанмы-болмагъанмы деген кюйде эте.

Гюппе де гюндюз, оьтегенбарагъанны гёз алдында, шагьарны тюкенлеринде урпагъа чакъы да ун табулмайгъанда, Къомурбек машинлетип бошата. Ол биревден де тартынмай, хоншуларыны тергевлерин де чёпге де багьаламай. Къомурбекге тартынма зат ёкъ — гелип авара этежеклер болмажакъ, оланы ёлу бегетилген. Къомурбек закон ёлу булан къумукъэкмек биширеген кооператив ачгъан. Оьзю де шагьарда шо ёрукъда иш гёреген оьзге кооперативлени къочусу.

Оьзю туснакъ-туснакъда ятса да, атасындан ломайдан мая, абзар-уьй къалгъан. Тюзю, онда, аз-кёп буса да, атасыны шолай ишлердеги «бажарывлугъуну» яласы да бар. Чинкдеси, мая, ёл тапма пагьму, гелишме яравкелик, тышгъа чыкъмайгъан экиюзлюк болгъан сонг, ихтияр да бериле экен Къомурбек йимиклеге не болсун! Тийишли къурумлардан ихтияр алгъан сонг, оьзюне якъчылар табылажагъын ол алданокъ биле. Муна кооператив гьаракат башлангъандокъ, Къомурбек авул-хоншуларыны, таныш-билишлерини арасында: «Сизден не подоход, не бездетный налог алмайман. Не партия, профсоюз, комсомол взнос да талап этилмей, къолугъузгъа таза акъчагъызны беремен, дагъы не герек?» — деп иштагьландыра.

Озокъда, айына 60 —70 манат алапа алып ишлейген тиштайпалар, 200 манатлар акъча таклиф этилсе, кооперативге бармай болурму?! Муна шоллукъда ол оьзюне тарыкълы бары да адамланы топлашдыра, оланы борчларын токъташдыра. Айтгъаны болагъан, атгъаны тиеген Къомурбекни ишлери юрюген. Гьатта ону тонавчулардан сакълайгъан адамлары да бар. Оьзюню къуллукъчуларына — хамур басагъан, экмек биширеген, сатагъан, кооперативни гьар тюрлю тарыкъ-гереклер, хырслар булан таъмин этегенлени гьарисини гесимли айлыгъын гечикдирмей къолуна бере. Амма кооперативни председатели Къомурбек нечакъыны къомурагъанны янгыз оьзю тюгюл, башгъа гиши билмей. Неге десегиз, гьисап ишлер булан башгъаланы аварасы ёкъ.

Гьасили, Къомурбекни ашыгъы алча тургъан, денгиз де тобугъуна гелмей. Ол газетлер, журналлар охуй, телевизоргъа къарай, радиогъа тынглай: уьлкедеги экономика гьалны биле, политика булан таныш, айрокъда кооператив гьаракатгъа байлавлу информацияны къутгъармай. Оьзюн къайсы якъдан да чыныкъгъан, англавлу гьисаплай. Ишинде чаналайгъан зат ёкъ, гьар гюн агъылып гелеген акъча да бар. Къомурбек алгъа къарай, оьзюню гележегине шагьра ёл ачма, генг оьлчевлерде иш башлама умутлу. Шону учун, «атгъа юрюгенде урар къамучуну» дегенлей, имканлыкъны къолдан чыгъарма хыялы ёкъ. Шо саялы къумукъ экмек биширеген кооперативлени къочусу депутат болма, оьзю де республиканы оьр органына сайланма токъташа. «Демократия ихтиярлар генглешген, герти сайлавлагъа ёл ачылгъан сонг, мени тобугъума да гелмейгенлер кандидатураларын гёрсетип чыкъгъан. Шолардан артыкъ болсам тюгюл, кемменми?» — деп мекенли токъташа.

Сайлавланы гьакъындагъы Законланы терен кюйде уьйрене, оланы бир гьарпындан да тайышмайлы иш гёреген якъчылар да таба, тийишли ёлу булан кандидат этилип гёрсетиле, язылма да языла. Энни Къомурбек кандидат гьисапда гьаракатчы кюйде иш башлай. Ону суратлары, гёз алгъа тутулгъан ишлери язылгъан кагъызлар тамланы, багъаналаны ала-къула эте. Къомурбекни оьзюн къуру, авуз пропаганда этив булан дазуланма бир де хыялы ёкъ. Ол мекенли, герти гьис этилеген, гёрюнеген пропаганданы башлай. Муна орамлардагъы, кварталлардагъы ярылгъан быргъылардан агъагъан сувлар токътай, кёллер, батмакълар асфальтгъа айлана, гесилген газ быргъылар ялгъана, школалагъа къол ялгъай, яслиге ремонт эте, къартланы уьюне акъча бере, оьзю де низамлы кюйде межитге юрюй. Сонг да, ону экмек сатывчулары адамлар кёп жыйылагъан ерлерде, пачалыкъ тюкенлени, оьзге кооперативлени сатывчуларыны къырыйында мамукъ йимик акъ, адамны дамагьын чыгъарагъан йымышакъ экмекни багьасын оьзге кооперативлерден 50 процентге аз этип, пачалыкъ багьагъа къыйышывлу кюйде сатма башлай. Уьстевюне, гьар алывчугъа конвертге де салып, Къомурбекни ким де сукъланардай, сютдей акъ, гьеч дамгъасыз суратлангъан яшав ёлу, эркин иржайып чыкъгъан сураты ерлешдирилген кагъыз да тапшурула. Гьатта экмекге къошуп, гьавайын пагьлава ва илашгъа гьалива гесеклер де берип йибере. Шоллукъда, олар депутатлыкъгъа кандидат Къомурбек булан бирге ону кооперативи чыгъарма башлагъан янгы малланы да пропаганда эте.

Озокъда, Къомурбек йимик, депутат болма сюегенлер дагъы да бар. Бирлерин загьмат коллективлер гёрсетген, бирлерин — яшоьрюмлер, башгъалары тилеп гёрсетдирилген... Гьасили, Къомурбекге ошашме адамлар бар. Тек сайлавчулар булангъы ёлугъувларда олар оьзгелерден эсе Къомурбекге бек авункълу. Ёлугъувланы вакътисинде халкъны арасындан ишчилени кандидатына: «Сени къолунгда чёкюч булан келпете болса тюгюл, дагъы гюч ёкъ», — дей. Докторгъа: «Сени платформангда язгъан затланы этме, масала, халкъны савлугъун беклешдирме специалист гьисапда булай да борчлусан», — дей. Партия къуллукъчугъа: «Сени йимиклер сёзден ари чыкъмай. Сёз булан буса къала тизилмей», — дей. Къомурбекге гелгенде буса: «Ол гьалиден тутуп халкъны гьайын этивге белсенген. Шону учун маясын да, заманын да, гючюн де аямай Бизге халкъ учун чалышагъан депутатлар герек. Гележекге сёз беривлени, бош инандырывланы заманы геттен. Къомурбек буса бугюнню адамы. Бизге шолай депутатлар герек», — деп ташдыра.

Къомурбекни ва ону пропаганда этеген адамланы гьаракаты негьакъ гетмей. Ол сайлавларда утa. Къомурбек республиканы оьр органына сайлана. Энни ону кюрчюсю беклеше, гележекге мекенли ёл ачыла, улан мурадына етише. Къумукъэкмек биширеген кооперативни председатели Къомурбек, къулачын генг йийып, кооперативлени бирлешдирип, ассоциация болдуруп, тыш уьлкели эмежлер тутма, ишин валюта булан байлама хыялы дейлер. Олайлар мурадына чы етише, къарайыкъ дагъы!

А. МИЧИГИШЕВ.

Редакторну заместители
А. Л. САЛИМУРЗАЕВ.

БИЛДИРИВ

Къалам ёлдашыбызны эсделигине

ПРОГРАММАНЫ КЮТЮЛЮВЮНЕ КЪАРАЛГЪАН

ВАРШАВА, 24 апрель. (ТАСС). Польшаны Министрлер Советини жыйынында бу йылны биринчи кварталыны гьасиллерине гёре гьукуматны экономика программасыны яшавгъа чыгъарывунда яхшы ва яман ерлери анализ этилген. Шо вакътини ичинде экономиканы ёрукълашдырывгъа байлавлу болуп, программада гёз алгъа тутулгъан умуми муратлар яшавгъа чыгъарылгъан. Таклиф этивлер талап этивлерден артмагъа башлагъан, шо да базар механизмлени яхшы ишлевю учун болмаса ярамайгъан шартлардан бириси гьисаплана. Валюта базарында польша валютасыны токъташгъан гьалыны тенглигине етишилген.

Бир вакътини ичинде халкъны герти гелимлери ва топлангъан акъчалары белгили кюйде кемиген. Шону натижасында талап этив тёбенлешген. Шону булан бирге де продукция сатыв, иш чыгъарыв да мекенли кюйде тёбенлешген.

харжын чыгъаргъанын жагьилликни янгылышы гьисаплай, 15 йыллары туснакъда негьакъ гетген деп ойлай. Гьали оьзю йимиклеге ёл ачылгъанны, юз минг манатлар булан къазанма имканлыкъ берилгенни гьисапгъа алып, «увакъ-тюек» затлар учун яш йыллары туснакъда гетгенине талчыгъа...

Къомурбек, гюзгюню алдына гелип, къаркъарасы мол, уьфюрюп толтургъан мукъэкмек биширеген кооператив ачгъан. Оьзю де шагьарда шо ёрукъда иш гёреген оьзге кооперативлени къочусу.

Оьзю туснакъ-туснакъда ятса да, атасындан ломайдан мая, абзар-уьй къалгъан. Тюзю, онда, аз-кёп буса да, атасыны шолай ишлердеги «бажарывлугъуну» яласы да бар. Чинкдеси, мая, ёл тапма пагьму, гелишме яравелик, тышгъа чыкъмайгъан ... [illegible] ... гьалны биле, политика булан таныш, айрокъда кооператив гьаракатгъа байлавлу информацияны къутгъармай. Оьзюн къайсы якъдан да чыныкъгъан, англавлу гьисаплай. Ишинде чаналайгъан зат ёкъ, гьар гюн агъылып гелеген акъча да бар. Къомурбек алгъа къарай, оьзюню гележегине шагьра ёл ачма, генг оьлчевлерде иш башлама умутлу. Шону учун, «атгъа юрюгенде урар къамучуну» дегенлей, имкан... [illegible] ...ративлерден 50 процентге аз этип, пачалыкъ багьагъа къыйышывлу кюйде сатма башлай. Уьстевюне, гьар алывчугъа конвертге де салып, Къомурбекни ким де сукъланардай, сютдей акъ, гьеч дамгъасыз суратлангъан яшав ёлу, эркин иржайып чыкъгъан сураты ерлешдирилген кагъыз да топшурула. Гьатта экмекге къошуп, гьавайын пагъалава ва илашгъа гьалива гесеклер де берип йибере. Шоллукъда, ... [illegible] ... этише. Къумукъэкмек биширеген кооперативни председатели Къомурбек, ... [illegible] ... генг йыл. ... кооперативлени бирлешдирип, ассоциация бардуруп, тыш уьлкели ... [illegible] ... тутма, ... [illegible] ... байлама ... [illegible] ... дейлер. Олайлар муратына ... [illegible] ... етише, къарайыкъ дагъы!

А. [illegible]

Редакторну заместители
А. Л. САЛИМУРЗАЕВ.

Algerians in Paris

Башгъа ерлерден бу уьлкеге гёчюп гелген адамланы масъалаларына багъышлангъан гьар макъалада деме ярайгъан кюйде Гюнбатышны массовый информация къуралларында ихтиярсызлар, тамурларын тас этгенлер деген ва оьзге сёзлер къоллана. Гертилей де, оланы къысматын бирев де гюллемес: олар лап да зараллы ва авур ерлерде ишлей, тек европалылардан эсе хыйлы да кем гьакъ ала. Шону да уьстевюне бары да яманлыкъланы, шоланы ичинде жинаятчылыкъны чалтлыкъда оьсювюн оланы бу уьлкеге гелиwю булан байлай.

Расизм оьзюню гьар тюрлю гёрюнюшлеринде белгили кюйде гючленген уьлкелерден бириси — Франция. Адамны ихтиярларына байлавлу Миллин консультатив комиссиясы Францияны премьер-министри Мишель Рокаргъа берген докладдагъы аслу гьасил шолай.

400 бети булангъы шо документде айтылгъаны йимик, раса кюрчюде гюч этивню оьсювю 1982-нчи йылдан берли янгъа арта. Темиркъазыкъ Африканы уьлкелеринден гелгенлер шолай жинаятчылыкъ ишлени къурбанлары болуп токътайлар.

Докладда бютюн Францияны елеп йибермеге имканлы расизмни токътатмакъ учун алгъасавлу чаралар гёрме гереклиги айтыла. Мишель Рокар, докладны къабул эте туруп, расизмге къаршыябушув юрютювню миллин планын гьазирлеме гереклигин эсгерген.

СУРАТДА: алжирлилер Парижде.

(ТАСС).

БЕТЛЕРИН ЯШЫРЫП

МАНИЛА

Белгисиз адамланы бир бёлюгю, бетлерине маскалар да гийип, тахшагьарны ортасындагъы шагьар туснакъны елеген ва декабрь айда болгъан военный къалмагъалыны башчыларындан бириси подполковник Роланда Бибитни чыгъаргъан. Шону булан бирге дагъы да дёрт адам туснакъдан чыкъгъан.

БИЛДИРИВ

БУЙНАКСКИДЕГИ 12 НОМЕРЛИ ПРОФЕССИОНАЛ-УЧИЛИЩЕ

1990—1991-нчи охув йылгъа охувчулар къабул этегенин билдире

12 номерли профессионал-техника училищеге охума тюшегенлер тюпде эсгерилген касбулагъа ес болмагъа бола:

Тракторист-машинист, автомашин гьайдайгъан 3 класслы шофёр, тракторланы, автомашинлени ва юрт хозяйство машинлени ярашдырагъан слесарь.

Тракторист - машинистге охутувну болжалы алты ай. 3 класслы тракторист-машинистге охутувну болжалы 1 йыл.

Юрт къурулушланы усталарына охутувну болжалы 3 йыл.

3 разрядлы поваргъа, онунчу классны кюрчюсюнде къабул этиле ва охутувну болжалы 11 ай.

Ондан къайры да, училище янгы техниканы (К-700-701, 7-150-150 «К») артдырылгъан квалификациялы механизаторланы ва консерво промышленностну специалистлерин гьазирлей.

Къабул этивню ва охутувну шартлары:

12 номерли орта профессионал-техника училищеге 8-нчи ва 10-нчу класс билими булангъы уланлар ва къызлар къабул этиле.

3 йыллыкъ болжалы булангъы училищени битдиргенлеге генг имканлы механизатор касбу берилгенлиги ва орта билим алгъанлыгъы, шолай да уьч класслы шофёргъа ихтияры ва слесарны касбусуна ес болгъанлыгъы гьакъда диплом бериле.

Уьч йыл болжаллы охувгъа 8 классны битдиргенлер къабул этиле. Олар аш, сув, опуракъ ва гьукуматны гьисабына берилеген стипендия булн таъмин этиле. Алты ай охума сюегенлени 10-нчу классны битдирген билими болма тарыкъ.

Олар слесарны касбусу булан бирге уьч класслы тракторист-машинистни касбусуна ес бола. Яшланы школада машинлени (тракторланы, юрт хозяйство машинлени, автоделону) уьйренген шагьатнамасы бар буса ва охумагъа 10-нчу классны битдирген йылокъ тюшсе, 104 манат стипендия яда уьч керен аш булан бирге 68 манат акъча бериле.

Армияда къуллукъ этип къайтгъан ва 10-нчу классны битдиргенлеге, олар охумагъа армиядан гелген йыл тюшген буса, 74 манат 77 кепекни къадарында стипендия бериле.

Училищени битдиргенлеге тюпдеги енгилликлерден пайдаланма ихтияр бериле:

а) Училищени битдирген сонг колхозлагъа ва совхозлагъа ишлеме гелгенлеге хозяйствону ёлбашчыларыны разилиги булан армияда къуллукъ этмеге заманлыкъгъа бармай токътама бола.

9 класс билими булангъы уланлар ва къызлар экинчи курсгъа къабул этиле.

б) Профтехучилищеде охуйгъан вакътиси загьмат стажгъа гире.

в) Профтехучилищени лап яхшы къыйматлагъа битдиргенлер, ВУЗ-лагъа ва техникумлагъа, болма тарыкъ загьмат стажсыз, енгиллик шартлагъа гёре къабул этилине.

Училищеге къабул этилгинче алда олар булан лакъырлашыв оьтгериле.

Училищеде яхшы онгарылгъан охув кабинетлер, лабораториялар ва турмакъ учун общежитиеси бар, гьар тюрлю кружоклар ва спорт секция ишлей.

Дарслар 1990-нчы йылны 1-нчи сентябринден тутуп башлана.

Училищеге тюшмеге сюегенлер тюпдеги документлени гелтирмеге тарыкъ:

Оьзю айырагъан касбуну да эсгерип, директорну атына язылгъан арза, яшайгъан ериндек ва уьягьлю гьалы гьакъында справка, (уьч) сураты (3x4 оьлчевде). 086 номерли формада медицина справка, билими гьакъындагъы шагьатнама, паспорту яда тувгъанлыгъы гьакъындагъы шагьатнама, хозяйстволаны, предприятиелени, къурумланы йиберегени гьакъында, комсомолну комитети берген путёвкасы болмагъа герек.

УЛАНЛАР ВА КЪЫЗЛАР! Сизин 12 номерли профессионал-техника училище къаравуллай. Онда сиз халкъ хозяйствогъа бек тарыкълы болагъан ва оьзюгюзню юрегигиз ушатагъан касбуланы алгъандан къайры, бары да якъдан билимли болмагъа, пагьмугъузну артдырмагъа имканлыгъыгъыз да болажакъ.

Училищени адреси: Буйнакск шагьар, Советская орамы, 3, 12 номерли СПТУ

Къалам ёлдашыбызны

ЭСДЕЛИГИНЕ

ДАССР-ни телевидение ва радио комитетини къумукъ редакциясыны старший редактору Къурбанали Рагьматуллаевич Шамсутдинов артдагъы гюнлерде хатабалагъгъа тюшюп, гечинди.

Къурбанали Шамсутдинов 1932-нчи йылны июль айыны 2-синде Ленин районуну Дёргели юртунда тувгъан. Ол яшлай загьматгъа да къуршалгъан. Колхозчу, сонг буса юрт клубну заведующийи болуп ишлеген.

1958-нчи йылда Къурбанали Шамсутдинов Ленин районда «Коммунизмни ярыгъы» деген район газетде литература къуллукъчу, сонг бёлюгюню заведующийи, редакторуну заместители бола. Буйнакск районда алда чыгъарылгъан «Мол тюшюм учун» деген газетде, сонг «Ленин ёлу» деген республика газетде де чалышгъан.

1971-нчи йылда Къурбанали Шамсутдинов радио комитетни къумукъ редакциясына ишге тюшген. Мунда да ол адабият берилишлени редакторундан старший редакторгъа ерли жаваплы борчларын кютген.

Гьали арабызда Къурбанали ёкъ деп инанма да къыйын. Ол эниден сонг да иш ёлдашларыны ва радио тынглавчуланы гьар заманда да иржайгъан юзю, лайыкълы сёзю булан эсинде къалажакъ.

КЪАЛАМ ЕЛДАШЛАРЫ.

ТВ

ХАМИСГЮН, 26 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 Футбол. Ёлдашлыкъ ёлугъув. Ирландияны ва СССР-ни жыйым командалары. Ирландиядан берилиш. 10.15 Мультфильм. 10.25 Сапарчыланы клубу. 11.25 Яшлар учун (ингилис тилдеги дарс булан бирге). 12.25 Коллаж. 12.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.30 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.45 «Рус бийив» Оьзбашына чалышагъан бийив ансамблleни концерти. 16.35 Илмуну билдиривлери. 17.20 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Къысматланы китабы». Документли фильм. 17.30 ДАССР-ни Пачалыкъ радиосуну халкъ инструментлер оркестрини концерти. 17.50 «Дагъыстан» деген программа. 18.00 ДАССР-ни Халкъ депутатларыны съездини иш гюнлюгю. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Коллаж. 19.05 Уллулар учунгъу мультфильмлер: «Шыплыкъда», «О якъгъа бу якъгъа». 19.15 Хоккей. Дюньяны чемпионаты. Чехословакияны ва Швецияны жыйым командалары. Экинчи ва уьчюнчю бёлюклер. Швейцариядан берилиш. 00.30 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

00.00 Эфирде «Чернобыль» деген телемарафон.

ЖУМАГЮН, 27 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.30 Хоккей. Дюньяны чемпионаты. СССР-ни ва Канаданы жыйым командалары. 10.15 Кинопанорама. 11.45 «...Он алты йылгъа ерли ва оьрде». 12.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.30 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.45 «Свердловск опера театры чакъыра». 16.35 Социализмни масъалалары. 17.20 «Бегемот ва гюнеш» деген мультфильм. 17.30 «Машалла» деген вокаль триону концерти. 18.00 ДАССР-ни халкъ депутатларыны съездини иш гюнлюгю. 18.20 «Дагъыстан» деген информация-публицистика программа. 19.00 «Сирена». 19.10 «Дипломат тюгюл лакъырлашывлар». Великобританияны тыш ишлер министри Д. Хард ортакъчылыкъ эте. 19.30. «Йыр-90». 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Коллаж. 21.35 «Къарав». Ахырында — янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 «Бир гезик...» Илму-англатыв фильм. 8.35, 9.35 Бизин айлана дюнья. 2-нчи класс. Гюнеш даим ярыкъ берсин. 8.55 «Гроссну сигьрулу ренки». Илму-англатын фильм. 9.05 Ингилис тил. Охутувну биринчи йылы. 9.55 «Гроссну сигьрулу ренки деген илму-англатыв фильм. 10.05 Ингилис тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.35 Тарих. 8-нчи класс. М. В. Ломоносов. 11.05 Илму-англатыв фильм. 12.05 Такрарланагъан телефильм. «Сени атангны уьйю». 1-нчи серия сы. 13.25 «Къалкъыны тюбюнде». Телевизионный документли фильм. 14.15 Ритмикалы гимнастика. 14.45 А. Дворжак — 8 номерли симфония. ГДР-ни телевидениесини Берлин симфония оркестрини концерти. 17.30 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. Телевизионный документли фильм. «Полководецлер». 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Мультфильм. 19.10 ДАССР-ни халкъ депутатларыны 1 съездинде. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» Мультфильм. «Салпан къулакъ». 20.15 ДАССР-ни халкъ депутатларыны 1 съездинде. Давам этиливю. 21.00 Документли фильм. 21.30 «Бары да халкъ учунгъу спорт». 21.45 Волейбол. Дюнья лигада биринчиликни алмакъ учун. Эргишилер. СССР-ни ва Голландияны жыйым командалары. В. И. Ленинни атындагъы Центральный стадиондан берилиш.

РАДИО

ХАМИСГЮН, 26 АПРЕЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 — 18.00 «Янгыртывну ёлу булан». Яшоьрюмлер учунгъу программа.

ЖУМАГЮН, 27 АПРЕЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 «Топуракъгъа — есн йимик янашыв». Бабаюрт районда берилиш. 17.35 — 18.00 А. Аскерхановну музыкасына гёре къурулгъан концерт.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителини — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне —7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне —7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа—7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (К. Комарьский проспект, 61).